

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Alakoulun opettajien käsityksiä lastensuojelusta sekä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa

Vimpari, Sonja

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Alakoulun opettajien käsityksiä lastensuojelusta sekä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa

Sonja Vimpari
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2014

Tekijä: Sonja Vimpari

Alakoulun opettajien käsityksiä lastensuojelusta sekä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa

Vuosi 2014 Sivumäärä 50

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkielma, jossa teemahaastatteluiden avulla selvitettiin kolmen opettajan käsityksiä lastensuojelusta sekä yhteistyöstä lastensuojelun kanssa. Tutkielma toteutettiin vantaalaisessa alakoulussa keväällä 2014. Koulun ja haastateltavien nimet anonymisoitiin tutkielmassa. Teemahaastattelut nauhoitettiin ja litterointiin, minkä jälkeen aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Opinnäytetyön tarkoituksena oli avata aiheetta, jota ei ole ainakaan Suomessa lähivuosien aikana tutkittu kovinkaan paljon. Tavoitteena oli saada aikaan keskustelua koulun ja lastensuojelutoimijoiden välille. Tutkielman aihe oli lähtöisin opinnäytetyön tekijän omista mielenkiinnon kohteista.

Opinnäytetyön teoria perustui niin lastensuojelun kuin koulun toimintamalleihin sekä yhteistyöhön näiden kahden viranomaistahon välillä. Tulosten mukaan alakoulun opettajat kokivat tietävänsä lastensuojelusta liian vähän, ja yhteistyö lastensuojelun sekä koulun välillä on heidän kokemustensa mukaan lähes olematonta. Kehitysehdotukseksi yhteistyön parantamiseksi nousi esimerkiksi yhteistyötapaamisten lisääminen lastensuojelun ja koulun välille. Positiivisena tuloksena tutkielmassa nousi esille se, että opettajilla oli selkeä näkemys, millaisissa tilanteissa lastensuojeluun tulee olla yhteydessä ja kuinka koululta laitetaan lastensuojelullinen prosessi liikkeelle. Kaikki vastaajat pitivät lastensuojelua myös luotettavana.

Asiasanat: koulu, lastensuojelu, yhteistyö, teemoittelu, kehittäminen

Sonja Vimpari

Year	2014	Pages	50
------	------	-------	----

This thesis is a qualitative research that studied teachers' conceptions of child welfare and their cooperation between school and the child welfare authorities. The research was conducted interviewing three elementary school teachers from an elementary school in Vantaa in the spring of 2014. The names of the school and the interviewees were anonymized. The interviews were recorded and transcribed. The gathered data were analyzed thematically. The purpose of the thesis was to study a topic that has been neither widely nor recently researched in Finland. The goal was to stimulate conversation between school and child welfare workers. The topic of the thesis arose from the researcher's personal interests.

The applied theory was based on the operating models of school and child welfare as well as possible co-operation between these two authorities. According to the results, the elementary school teachers felt that they did not know enough about child welfare. Furthermore, the interviewees thought that co-operation between the school and child welfare authorities did not quite exist. The interviewees suggested as improvements to arrange more meetings together. Emphasizing the importance of co-operation between school and child welfare services, all the interviewed teachers could tell in which kinds of situations child welfare is needed and how the initial child welfare investigation may be started up by the school officials. All the interviewees also considered child welfare services trustworthy.

Keywords: school, child welfare, co-operation, thematising, development

Sisällys	
Johdanto.....	6
1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
2 Toteutus	8
2.1. Toteutuksen aikataulu.....	9
2.2. Tutkimuskysymykset	10
3 Laadullisen tutkimuksen tekeminen.....	10
4 Lastensuojelu.....	12
4.1. Lastensuojelutarpeen selvitys	14
4.2. Avohuolto	15
4.3. Sijaishuolto	16
4.4. Jälkihuolto.....	17
5 Koululaitos	17
5.1. Lapsi ja koulu	18
5.2. Koulun sosiaalityö	19
6 Yhteistyö lastensuojelussa	21
7 Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö.....	22
8 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö	24
9 Tulokset	25
9.1. Haastateltavien tietotaito lastensuojelusta	25
9.1.1. Haastateltavien yleinen tietämys lastensuojelusta	26
9.1.2. Haastateltavien toiminta lastensuojelua vaativissa tilanteissa	27
9.1.3. Haastateltavien kuvauksia lastensuojelua vaativista tilanteista	28
9.2. Haastateltavien käsitykset ja kokemukset lastensuojelusta.....	29
9.2.1. Haastateltavien luottamus lastensuojeluun	29
9.2.2. Haastateltavien käsityksiä lastensuojelun toimimisesta	29
9.2.3. Haastateltavien käsityksiä yhteydenotosta lastensuojeluun	30
9.3. Yhteistyö	31
9.3.1. Haastateltavien käsityksiä koulun ja lastensuojelun välisen yhteistyön nykytilasta	31
9.3.2. Haastateltavien ehdotuksia yhteistyön parantamiseksi	32
9.4. Kuinka lastensuojelu näkyy koulun arjessa	34
10 Johtopäätökset ja pohdinta	35
10.1. Johtopäätökset	35
10.2. Tulosten pohdinta	37
10.3. Tutkielman luotettavuuden ja onnistumisen arviointi	40
11 Eettiset kysymykset.....	42
Lähteet	46
Liitteet.....	48

Johdanto

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi lastensuojelun ja koulun välisen yhteistyön sekä opettajien käsitykset lastensuojelusta, sillä olen huomannut aiheen olevan ajankohtainen ja se kiinnostaa minua henkilökohtaisesti. Minulla on kokemusta työskentelystä sekä koulumaailmasta että lastensuojelun puolelta ja näin ollen olen päässyt seuraamaan yhteistyötä molempien toimijoiden näkökulmasta. Keskustellessani aiheesta työelämässä olen saanut palautetta, että aiheen tutkimiselle erityisesti koulun näkökulmasta olisi tilausta. Opinnäytetyöni aihe on itsenäinen tutkielma eli työ ei ole kenenkään erikseen tilaama tai Laurea ammattikorkeakoulun kautta järjestynyt opinnäytetyöhanke. Tutkielman lähtökohdat sekä toteutus ovat täysin tutkielman tekijän omista kiinnostuksenkohteista lähtöisin.

Tutkielma toteutettiin vantaalaisessa alakoulussa keväällä 2014. Koulun nimeä ei tulla mainitsemaan opinnäytetyössäni tulosten anonymiteetin säilyttämisen vuoksi. Myös haastateltavat pysyvät anonymimeinä opinnäytetyössä. Tutkielmassa ei siis lähdetä tarkemmin erittelemään lastensuojelun tilannetta tai yhteistyön onnistumista millään yhdellä alueella, vaan siinä tarkastellaan yleisesti aiheita näiden haastateltaviksi valikoituneiden luokanopettajien näkökulmista. Anonymiteetin säilymisen kannalta myös haastateltavien vastauksista ja valituista litterointipätkistä on pyritty poistamaan kaikki seikat, jotka saattaisivat olla yhdistettävissä yhteenkään toimipaikkaan, henkilöön tai tapahtumaan.

Lähtiessäni toteuttamaan opinnäytetyötä huomasin, että koulun ja lastensuojelun välisestä yhteistyöstä on saatavilla yllättävän vähän teoreettista materiaalia. Sen vuoksi teoreettisena pohjana olen käyttänyt perustietoa niin lastensuojelun kuin koulun toimintamalleista. Lastensuojelun ja koulun välisen yhteistyön teoriapohjan sain lukemalla erilaisia artikkelikokonaisuuksia, lainsäädäntöä sekä paria aihetta sivunnutta tutkimusta. Tulosten esittelyn toteutin niin, että ensin esittelin teemahaastattelun pohjalta nousseet teemat, avasin niitä tarkemmin ja haastattelujen litteroinnista poimimillani lainauksilla konkretisoin kyseessä olevaa teemaa vielä tarkemmin. Tulosten esittelyn jälkeen vuorossa oli tuloksista nousseet johtopäätökset, tulosten pohdinta sekä omasta näkökulmastani tutkielman onnistumisen sekä luotettavuuden arviointi. Lopuksi olen kirjoittanut vielä pohdintaa tutkielman tekemisen eettisistä kysymyksistä. Tutkielman liitteenä ovat teemahaastattelun kysymykset sekä saatekirje haastateltaville.

1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli paneutua minulle tärkeään aiheeseen ja teemahaastattelujen avulla löytää tutkielman tarkoitukseen sopivaa materiaalia. Tarkoituksena on, että opinnäytetyöstä voisi tulla eräänlainen keskustelunherättäjä esimerkiksi lastensuojelun ja koulun työntekijöiden välille. Aihe on mielestäni moniulotteinen ja sen tutkimista voisi tehdä paljon laajemmassakin mittakaavassa. Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole olla tyhjentävä selvitys lastensuojelun ja koulun yhteistyön nykytilasta vaan ennemminkin pienempi otos, jota voisi mahdollisesti peilata muihin aiheesta tehtyihin tai myöhemmin tekeillä oleviin tutkielmiin.

Pidin henkilökohtaisesti tärkeänä, että koulun työntekijöiden näkökulmaa saadaan esille, sillä he tekevät täysipäiväisesti työtä koulumaailmassa ja näkevät arjen todellisuuden sekä resurssit koulun näkökulmasta konkreettisesti. Työelämässä olen itse ollut mukana erilaisissa keskusteluissa, joissa aihe on noussut esille ja työntekijöillä ei ole välttämättä realistista kuvaa toistensa toimintavoista. Oman kokemukseni pohjalta on syntynyt käsitys, että erityisesti luokanopettajilla on välillä hyvinkin vähän tietoa lastensuojelun todellisesta toiminnasta ja yhteistyö koetaan välillä jopa pelottavaksi. Tämän vuoksi koin, että tutkielmallani olisi tilausta.

Opinnäytetyön tekemisellä oli yhteiskunnallisestakin näkökulmasta tilausta, sillä lastensuojelu on ollut paljon tapetilla mediassa viime aikoina. Lisäksi monia sektoreita ravistelevat säästöt koskevat myös sekä koulua että lastensuojelua. Lasten pahoinvointi, syrjäytyminen ja vanhempien jaksaminen ovat kaikki ajankohtaisia teemoja varmasti vuosikymmenestä toiseen. Nyt taloudellisen tilanteen ollessa yhteiskunnassamme erittäin heikko, työttömyys kasvaa ja yhä useammat perheet kokevat vastoinkäymisiä taloudellisen tilanteen sekä yleisen voimavarojen puuttumisen vuoksi. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta on helppo uskoa, että tällaisina aikoina koulumaailmassa näkyy varmasti myös perheiden ahdinko ja syntyy tilanteita, jossa lastensuojelu on korvaamaton apu. Näin opinnäytetyön tarkoitus palvelisi tarkastelemaan yhteistyön tilannetta myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja valaisemaan sitä millaisena opettajat tilanteen kokevat.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkielma, jonka tavoitteena on selvittää opettajien näkökulmaa lastensuojelun toiminnasta sekä heidän käsityksiään yhteistyön parantamisesta. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan laadullista tutkimusta, jossa tuloksia tulkitaan aineiston analyysitavoilla esimerkiksi teemoittelulla, tyypittelyllä ja luokittelulla (Eskola, Suoranta, 2008 :160.)

2 Toteutus

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla kolmea vantaalaista alakoulun opettajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, jotka nauhoitettiin. Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua haastattelua, jossa kysymykset liittyvät etukäteen valittuun teemaan ja niitä tarkentaviin kysymyksiin. Teemahaastattelussa kysymyksiä ei tarvitse esittää samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville ja haastattelun avoimuus voi liikkua tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen sekä intuitiivisten kokemusten välillä. (Tuomi, Sarajärvi, 2009 :75). Tämän vuoksi teemahaastattelu sopi tutkielmani haastattelumenetelmäksi, sillä tarkoitus oli keskustella valitsemistani teemoista kysymysten avulla melko vapaasti. Uskoin myös alusta alkaen, että kun kyseessä oli pienehkö otanta, niin vapaamuotoisempi keskustelu tulee synnyttämään enemmän tutkielmaa tukevia tuloksia.

Haastateltavien valikoitumisprosessi alkoi olemalla yhteydessä useiden vantaalaisten alakoulujen rehtoreihin sähköpostilla, jossa oli liitteenä selvitys tutkielman aiheesta sekä tarkoituksesta. Valitettavasti yksikään rehtori, johon otin yhteyttä, ei vastannut yhteydenottoon. Alkuperäisenä ajatuksena oli, että haastateltavien valikoituminen olisi tapahtunut rehtoreiden välityksellä. Kun tämä ei onnistunut, muuttui prosessi niin, että olin muutamiin opettajiin suoraan yhteydessä, joista lopulliset haastateltavat valikoituivat. Haastateltavilta myönteisen vastauksen halukkuudesta osallistua tutkielman tekemiseen saatua lähetin rehtorille lupapyyntöni siitä, että suostuuko hän kolmen koulunsa opettajan osallistumisen tutkielman tekemiseen. Rehtorin luvan sekä tutkimusluvan saatuaani sovin lopulliset haastattelujen ajankohdat. Haastateltavani olivat kaikki eri-ikäisiä, valmistuneet opettajaksi eri vuosina usean vuosikymmenen säteellä ja he ovat työskennelleet luokanopettajana erimittaiset ajat. Haastateltavilla on monipuolista työkokemusta koulumaailmasta myös tämän kyseisen haastattelupaikaksi valikoituneen koulun ulkopuolelta. Haastateltaville toimitin opinnäytetyöni aiheesta, tavoitteista ja toimintamenetelmistä kertovan tietopaketin, johon he voivat pystyvät tutustumaan halutessaan ennen haastattelua.

Haastattelun tekeminen on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, sillä siinä ollaan suoraan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun käyttäminen tiedonhankintamenetelmänä tuo mukanaan niin hyötyjä kuin haittoja. Yhtenä suurimpana haastattelun mukana tuomistaan eduista on joustavuus aineiston keruuvaiheessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija pystyy säätelemään aineiston keruuta tilanteen mukaan sekä myötäilemään vastaajia. Haastattelun aiheiden järjestystä voi muuttaa ja vastauksien tulkitseminen on paljon helpompaa kuin esimerkiksi postitse tehtävässä kyselyssä. Haastattelu valitaan tiedonkeruumenetelmäksi yleensä, koska halutaan vastaajan olevan tutkimustilanteessa subjekti, aktiivinen osapuoli, joka tuo itseään esille mahdollisimman vapaasti luoden merkityksiä. Muita syitä haastattelun valitsemiselle ovat muun muassa se, että aihe on tutkijalle vähän kartoitettu ja

näin ollen tutkija ei voi etukäteen kunnolla tietää mihin suuntaan vastaukset lähtevät. Lisäksi haastattelua tehdessä voidaan pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille sekä käyttää lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on yleisin tiedonkeruumenetelmä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009:204-205).

Itse haastattelut toteutettiin niin, että kaksi niistä tehtiin opettajien työpaikalla ja yksi vapaa-ajalla. Haastatteluympäristöt varmistettiin niin, etteivät ulkopuoliset pystyneet kuulemaan, mistä haastatteluissa puhuttiin. Mennessäni opettajien työpaikalle tekemään haastatteluja olimme sopineet suoraan tapaavamme opettajien kotiluokissa, jolloin välttyttiin turhilta kyselyiltä muun työyhteisön keskuudessa siitä millä asialla koululla liikun. Haastateltavien anonymiteetin kannalta tämä oli mielestäni ensisijaisen tärkeää. Haastateltaville esitettiin kaikille samat teemahaastattelun kysymykset suurin piirtein samassa järjestyksessä. Luonnollisesti haastattelujen sisällöt vaihtelivat ja toisen haastateltavan kanssa keskusteltiin jostain teemasta pidempään kuin toisen. Haastattelujen kestot olivat kaikki noin puolen tunnin mittaisia, mikä oli oma vähimmäistavoitteeni.

Haastattelujen tekemisen jälkeen litteroin haastattelut omaan käyttöni tulosten analysoinnin helpottamiseksi ja valitsin aineistosta minua kiinnostaneet teemat. Myöskin haastattelujen litteroinnin kannalta oli hyvä etteivät haastattelut ollut hirvittävän pitkiä, sillä litterointi on todella aikaa vievä prosessi, kun ei ole käytössä mitään tietokoneella olevaa litterointiohjelmaa. Litteroinnin suoritin kuuntelemalla haastattelut nauhurilta kuulokkeilla ja kirjoittamalla niitä pala palalta tietokoneelle. Ennen aineiston analyysiä tulee päättää mikä aineistossa kiinnostaa ja litteroinnin avulla käydä aineisto läpi poimien tarpeellinen aineisto. Ilman näitä kahta vaihetta ja lopullista yhteenvetoa aineiston analyysin teko ei ole mielekästä. (Tuomi, Sarajärvi, 2009:92-93). Näitä vaihteita noudattamalla kokosin mahdollisimman tavoitteitani tukevan analyysin. Analyysimenetelmistä teemoittelu tukee analyysini tekemistä, sillä teemoittelu ja teemahaastattelu tukevat toisiaan ja teemojen löytäminen on suhteellisen yksinkertaista (Tuomi, Sarajärvi, 2009:93.) Teemoittelu oli sopiva analyysimenetelmä tutkielmalleni, sillä teemahaastattelussa vastauksia moneen teemaan tuli useassa vaiheessa haastattelua ja jälkeensä niiden teemoittelu samojen teemojen alle oli järkevää aineiston analyysin kannalta.

2.1. Toteutuksen aikataulu

Opinnäytetyön tekeminen alkoi joulukuussa 2013 jolloin sain idean aiheeseeni ja aloin pikku hiljaa selvittämään sen toteutusmahdollisuutta. Aiheen ideapaperin pohjalta tapasin opinnäytetyöni ohjaajan, jonka kanssa käydyn keskustelun perusteella sain vihreää valoa tutkielmani aiheelle ja lähdin selvittämään mitä kaikkea tutkielman tekeminen minulta kokonaisuudessaan vaatisi. Tammikuussa 2014 aloitin kartoituksen siitä löytyisikö opettajien keskuudesta

ylipäättänsä kiinnostusta tutkimukseeni osallistumiseen. Pitkäjänteisen etsinnän jälkeen selvisi, että haastatteluaineiston kokoaminen oli mahdollista.

Tämän jälkeen aloitin opinnäytetyöni suunnitelman laatimisen, jolla haetaan myös tutkimuslupaa tutkimuksen tekemiselle. Opinnäytetyöni suunnitelmaseminaari oli 12.3.2014 minkä jälkeen hain tutkimusluvan Vantaan kaupungin sivistystoimelta. Tutkimuslupa sivistystoimelta saapui postitse 11.4.2014 koulutoimen johtajan Ilkka Kalon allekirjoituksella varustettuna. Tutkimusluvan saamisen jälkeen sovin virallisesti haastateltavien kanssa tutkimukseen osallistumisesta, laadin sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä sekä sovin haastatteluiden ajankohdat. Haastattelut toteutin huhtikuussa 2014.

Itse analyysityön sekä lopullisen teoriapohjan kirjoittaminen sijoittui kesälle ja alkusyksylle 2014. Itse opinnäytetyö valmistui syyskuussa 2014 ja se esiteltiin seminaarissa Laurea ammattikorkeakoulussa 29.9.2014. Valmis tutkielma julkaistiin Theseus-tietokannassa.

2.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset määrittelevät pitkälti tutkielman sisällön. Siksi on tärkeää alusta asti muodostaa selkeä käsitys siitä mitä haluaa tutkia, jotta tutkimuskysymykset voivat alkaa prosessiin aikana muotoutumaan. Tutkimuskysymysten syntymiseen vaikuttaa luettu teoria ja muu tiedon kerääminen valitusta aiheesta. (Berg, 2001:25).

Opinnäytetyön aihealueen, teoreettisen viitekehyksen sekä oman kiinnostukseni valossa on muodostettu seuraavanlaisia tutkimuskysymyksiä: Millaisia käsityksiä opettajalla on lastensuojelusta? Miten opettajan näkökulmasta yhteistyötä voisi kehittää? Kuinka lastensuojelu näkyy koulun arjessa? sekä Millaista tietotaitoa opettajilla on lastensuojelusta?

Näihin tutkimuskysymyksiin pyrittiin löytämään vastaukset haastatteluiden tuloksista sekä teoreettisen viitekehyksen avulla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee kuitenkin varautua siihen, että tutkimuskysymykset muuttuvat tutkielman edetessä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009:126.) Näin ollen tutkimuskysymykset muokkautuivat opinnäytetyöprosessini aikana.

3 Laadullisen tutkimuksen tekeminen

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tekemisen lähtökohtana on tavallisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullista tutkimusta tehdään erityisesti silloin, kun ollaan kiinnostuneita asioista joihin ei voi vastata yksinkertaisesti määrällisesti vaan tarkoituksena on paljastaa tai löytää tosiasioita. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä ei ole niinkään todentaa jo olemassa olevia totuuksia tai väittämiä. Laadullisen tutkimuksen tyypil-

lisiä piirteitä ovat, että aineisto kerätään luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa, jossa tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa sekä keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin erilaisiin mittausvälineisiin. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään lisäksi laadullisia metodeja aineiston hankinnassa kuten esimerkiksi teemahaastattelua. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat valitaan tarkoituksenomaisesti eikä satunnaisotosta käyttämällä. Laadullinen tutkimus myös käsittelee tapauksia ainutlaatuisina, tulkitsee aineistoa sen mukaisesti ja antaa tutkimussuunnitelman sekä tutkimuskysymysten muotoa tutkimuksen tekemisen aikana olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009: 161, 164).

Laadullisen tutkimuksen tekeminen on siis lähtöisin ideasta. Idean saamisen jälkeen tutkimuksen tekemisessä yleensä edetään kahdella eri tavalla. On tapa, jossa kerätään teoria ennen aineiston hankkimista ja toinen tapa on hankkia ensin aineisto, ja sitten etsiä siihen liittyvää teoriaa. Usein laadullisen tutkimuksen tekeminen nähdään hyvin lineaarisena prosessina eli se etenee virtaviivaisesti eteenpäin esimerkiksi teoria- aineiston keruu- tulokset mallilla. On kuitenkin hyvä nähdä tutkimuksen tekeminen enemmän ympyrää kulkevana prosessina, jossa jokainen vaihe täydentyy tutkimuksen edistymisen myötä. (Berg, 2001: 17-18).

Aineiston analyysivaihe on tutkimuksen tärkein vaihe, sillä siinä tulkitaan ja tehdään johtopäätöksiä kerätystä aineistosta. Analyysivaiheessa tutkija saa tutkimuskysymyksiinsä vastauksia tai voi huomata millaisia tutkimuskysymyksiä tutkimukselle olisi pitänyt asettaa. Ensimmäinen analyysin vaihe on aineiston tietojen tarkastaminen, jolla tutkija varmistaa mitä aineistoa on eettisesti oikein ja tutkimuksen kannalta hyödyllistä käyttää. Tämän jälkeen tietoja voidaan täydentää esimerkiksi tarpeen mukaan olemalla yhteydessä haastateltavaan. Kolmas analyysin aloittamisen vaihe on aineiston järjestäminen oman tutkimusstrategian kannalta parhaalla tavalla esimerkiksi litteroinnilla. Aineiston käsittely ja analysointi on hyvä aloittaa mahdollisimman pian aineiston keräämisen jälkeen. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009:221-223). Tutkimuksen sisällönanalyysia tehdessä on riskinä, että tekee hyvinkin tarkan analyysin, mutta ei kykene tuottamaan mielekkäitä johtopäätöksiä vaan esittelee aineiston tavallaan tuloksina. (Tuomi, Sarajärvi, 2009:101). Laadullisessa tutkimuksessa teemahaastattelu on hyvin yleinen varsinkin kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, sillä se vastaa monia kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtia. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009:208.)

Tutkielmassa käytettiin laadullisen tutkimuksen analysointimenetelmänä teemoittelua. Teemoittelussa useimmiten etsitään aineistosta vastauksia tai sanoja yhdistäviä seikkoja, mutta myös teoriapohjainen teemoittelu on mahdollista. Teemahaastattelun jälkeen teemoittelu on luonteva analysointitapa, sillä kaikkien haastateltavien kanssa on keskusteltu samoista aiheista ja samat vastaukset on löydettävissä usein kaikista haastatteluista, hieman eri muodoissa. Tulokset voivat noudattaa teemahaastattelun runkoa litteroinnin jälkeen, mutta haastattelui-

hin tulisi aina suhtautua ennakkoluulottomasti ja uusien nousseiden teemojen käsittely on sallittua. Teemoittelua käytettäessä tutkimusraportissa on tapana käyttää teemaa hyvin kuvaavia sitaatteja eli litteroinneista poimittuja lainauksia. (Saaranen-Kauppinen, Puusniekka, 2006.)

Tutkimuksellisesti tämä opinnäytetyöprosessi on edennyt hyvinkin ympyrämallisesti, sillä teoria täydentyi pitkälti vasta aineiston analyysin jälkeen. Teoreettisen viitekehyksen pohja syntyi kuitenkin jo melko pian tutkielman aiheen muotoutumisen jälkeen. Opinnäytetyöni tuloksia analysoidessa täytyi olla tarkkana siitä, että tuloksista tuotettiin myös johtopäätöksiä ja löydettiin niitä tukevaa teoriaa. Aineistosta on anonymisoitu kaikki tunnistettavissa olevat tiedot ja haastateltavasta käy ilmi vain haastattelun toteutuspaikkakunta sekä haastateltavan työuraan liittyvä muutama taustakysymys. Aineisto on vain opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisessa käytössä ja analyysin teon jälkeen se tuhotaan asianmukaisin keinoin.

Teoreettisena viitekehyksenä toimivat lastensuojeluprosessin erilaiset vaiheet, koulun sosiaalisuus, moniammatillinen yhteistyö sekä koulun ja lastensuojelun välinen yhteistyö.

4 Lastensuojelu

Viime vuosien aikana perheiden ja lasten hyvinvoinnissa on tapahtunut monenlaisia ongelmia lisääviä muutoksia, jotka ovat seurausta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Lastensuojelun asiakasmäärät ovat olleet kasvussa 1990-luvulta lähtien, mikä näkyy niin avo- kuin laitoshuollossa sekä sijoitusten määrässä. Myös lastensuojelutyöntekijöille tämä on asettanut uudenlaisia haasteita ja kehittämiskohtia. (Lastensuojelun hyvät työkäytännöt, 2009:5). Lastensuojelun asiakasmäärien kasvuun on syynä monet tekijät muun muassa lastensuojelun varhaisen tuen lisääminen. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2012 yli 103 000 kappaletta koskien yli 64 000 lasta. Poikia oli asiakkaina hiukkasen tyttöjä enemmän. (THL, 2013: 2, 13). Lisäksi yhteiskunnan muuttuminen on alkanut laittaa lastensuojelun toimintaympäristöä suurien muutosten eteen. Myös lastensuojelussa yksityisten palveluiden määrä on kasvussa ja tuonut mukanaan uusia käytäntöjä kuten kilpailuttamisen sekä kuntien uudelleenorganisoinnin myötä kuntarajat ylittäviä palveluita. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa, 2012:39).

Lastensuojelulaki määrittelee tarkoin lastensuojelun toimintavelvoitteet ja vastuut, sillä lastensuojelutyössä käytetään erittäin suurta julkista valtaa. Lastensuojelun toiminta-alueet jakautuvat karkeasti ennaltaehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa 2012:235). Lastensuojelulaki on säädetty turvaamaan lapselle oikeus turvalliseen kasvamiseen, kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun ensisijainen tavoite on toimia mahdollisimman hienovaraisesti avoimuuden tukitoimia käyttäen perheen tukena. Kuitenkin jos tilanne niin vaatii, tulee viipymät-

tä turvautua sijaishuollon palveluihin. Kunnan velvollisuutena on järjestää kunnassa tarpeellisia lastensuojelun palveluita ja taattava sen olevan laadukasta sekä perheiden tarpeita palvelevaa. Kunnan on myös pidettävä huolta, että lastensuojelutyössä on mahdollisuus moniammatilliseen yhteistyöhön, jossa lapsen tai perheen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on mahdollista saada tilannetta varten kaikki mahdollinen tieto. Lastensuojelussa oleellista on myös lapsen kuuleminen ja lapsen mielipiteet on otettava huomioon iän sekä kehitystason mukaisesti. (Lastensuojelulaki 2007/417: § 1, § 4, §11, §14, § 20)

Lastensuojelun perimmäisenä tarkoituksena on lapsen edun turvaaminen. Pelkästään lastensuojelulain avulla lapsen etua ei voida turvata, vaan se ulottuu laajemmin koko yhteiskunnan tehtäväksi. Lapsen etu on käsitteenä hyvin laaja ja siihen kuuluu niin hyvien ihmissuhteiden turvaaminen kuin mielekkään koulutuksen saaminen. Turvallinen kasvuympäristö, joka tarjoaa hyviä virikkeitä lapselle, on myös olennainen osa lapsen etua. Lapsen kasvatuksen ja edun turvaamisen ensisijainen vastuu on vanhemmilla. Viranomaisten velvollisuus on kuitenkin auttaa vanhempia tarpeen mukaan ja tarjota oma-aloitteisesti vanhemmille apua lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Lastensuojelun käsikirja, 2013A.) Lastensuojelu ei koskaan ole ensisijaista lapsen edun turvaamista, vaan se on vanhempien tehtävä. Lastensuojelun toimintamalli on porrastettu niin, että ensin lapsen etua parannetaan kevyimmillä tukitoimilla ja, jos ne eivät riitä käytetään huostaanottoa viime sijaisena toimenpiteenä. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa, 2012:39).

Lastensuojelun asiakkaaksi päädytään useita erilaisia reittejä pitkin. Useimmiten yhteydenotto tapahtuu perheen ulkopuolelta virallisen lastensuojeluilmoituksen kautta, mutta noin 38 % tapauksista yhteydenotto lastensuojeluun tulee perheen sisältä. Tällöin ilmoituksen tekijänä on useimmiten perheen äiti. Suurin osa asiakkaista ovat lähtöisin köyhistä perheistä, joissa vain toinen vanhempi käy töissä tai molemmilla vanhemmilla ei ole välttämättä laisinkaan työhistoriaa. Tyypillisin taustatekijä asiakkuuden alkamiselle on vanhempien jaksamattomuus. Lisäksi lastensuojelullista huolta herättäviä yleisiä teemoja ovat päihteiden käyttö, väkivalta sekä mielenterveysongelmat. Useat lastensuojelun asiakkaat tulevat edelleen yksinhuoltajaperheistä. Lastensuojeluasiakkaiden mieltäminen yksinhuoltajaperheiksi on hyvin perinteinen ja pitkäaikainen näkökulma. Tämä tekee lastensuojelun asiakkuudesta myös yhteiskunnallisen kysymyksen, sillä vaikka yksinhuoltajien osuus asiakasmäärästä on ollut pidemmän aikaa tiedossa, ei asialle ole tehty yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta lähestulkoon mitään. (Heino, 2007:4,18,42).

Lastensuojelun työkäytännöt ovat viime vuosikymmenien aikana muuttuneet entistä raportointikeskeisimmiksi, ja suurin osa työstä tehdään nykyisin tietokoneella. Sosiaalityötä tehdään kuitenkin ihmisten kanssa ja tulosten saavuttamiseksi lastensuojelun työntekijöiden tulisi entistä enemmän jalkautua asiakkaidensa pariin, heidän koteihinsa, ja nähdä asiakkaiden

todellinen elinympäristö. Näin ammattilaisten olisi helpompi huomata merkkejä epänormaaleista tilanteista ja olla tarpeen mukaan yhteydessä muihin tahoihin tiedon saamiseksi. (Ferguson, 2011: 2-4).

4.1. Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojeluprosessi alkaa lastensuojelutarpeen selvittämisellä, joka on määritelty lastensuojelulaissa. (Lastensuojelulaki, 2007/49: § 27). Huolta herättäneestä lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus alueen lastensuojelulle ja sosiaalityöntekijän tulee seitsemän arkipäivän sisällä arvioida aloitetaanko lastensuojelutarpeen selvittäminen. Tämän jälkeen alkaa selvitysvaihe, jossa sosiaalityöntekijä tapaa lasta ja tämän läheisiä sekä selvittelee tilannetta. Selvitysvaihe kestää enimmillään kolmen kuukauden ajan, jonka aikana tehdään päätös siitä jatkuuko asiakkuus lastensuojelussa vai ei. Selvitys voidaan tehdä myös ilman lapsen huoltajien suostumusta, lapsen edun sitä vaatiessa. Selvityksen jälkeen laaditaan kirjallinen yhteenveto, jossa käy ilmi syyt lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamiselle sekä mahdollisen asiakkuuden jatkumiseen johtaneet seikat. Asiakkuuden jatkuminen tarkoittaa asiakkuuden siirtymistä selvitysvaiheesta lastensuojelun avohuollon puolelle, jossa uusi sosiaalityöntekijä jatkaa perheen tilanteen hoitamista. (Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista, 2010:38-42).

Lastensuojelutarpeen selvityksen tavoitteena on arvioida vanhempien voimavaroja lapsesta huolehtimiseen ja ottaa selvää millaiselle lastensuojeluasiakkuudelle tai muille tukitoimille olisi tarvetta. Lisäksi tavoitteena on antaa perheelle voimavaroja sekä tehdä kokonaisvaltaista arviointia perheen kanssa yhteistyössä. Lastensuojelutarpeen arviointia kehitetään vastaamaan aina uusinta lastensuojelulakia sekä vallitsevia työkäytäntöjä. Arviointiprosessissa voidaan käyttää myös hyväksi erilaisia teematapaamisia, missä aina kullakin tapaamiskerralla keskitytään yhteen osa-alueeseen asiakkaiden elämässä esimerkiksi perhe, koti ja vanhemuus. (Pesäpuu, 2010.)

Koko lastensuojelutarpeen arviointivaihe luotiin selkeyttämään lastensuojelutyön prosessia ja madaltamaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Selvityksen aikana ollaan monipuolisesti yhteydessä lapsen elämässä vaikuttaviin osapuoliin eli perheen lisäksi myös esimerkiksi kouluun tai päiväkotiiin. Lastensuojeluun ryhtyminen on ennen kaikkea lapsen edun arvioimista. Jos arvioidaan, etteivät lastensuojelulliset toimenpiteet ole lapsen edun mukaisia ei niihin pidä ryhtyä. Edun ja tarpeen arvioiminen ei kuitenkaan ole helppoa, sillä ihmisillä on monenlaisia näkemyseroja asioista. Viime hetkellä tilanteen ja lapsen edun arviointi tulisi aina olla tapauskohtaista. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa 2012: 40).

4.2. Avohuolto

Vuonna 2012 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli Suomessa yli 87 000 lasta ja nuorta. Tämä on yli 7 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisvuonna. Avohuollon asiakasmäärien kasvua selittää vuoden 2007 uusi lastensuojelulaki, jolloin lastensuojeluprosessia muutettiin mataltamalla lastensuojeluilmoituksen kynnystä sekä varhaista tukea lisäämällä. Avohuollon tarjoama tuki voi olla niin kertaluontoista kuin pitkäaikaista perheen auttamista. (THL, 2013:10). Lastensuojelun avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä silloin, kun lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet lapsen kehitystä tai terveyttä uhkaavalla tavalla tai, jos lapsi itse omalla käytöksellään uhkaa omaa terveyttään tai kehitystään. Tukitoimia toteutetaan yhdessä lapsen perheen sekä lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Lastensuojelun avohuollon tukitoimia voivat olla muun muassa perhetyö, taloudellinen tukeminen, koko perheen sijoittaminen laitos- ja perhehoitoon tai vertaisryhmätoimintaa. (Lastensuojelulaki, 2007/49: § 34, § 36).

Valtaosa tehdystä lastensuojelutyöstä toteutetaan avohuollossa. Avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen. Pääasiallisesti avohuollon tukitoimet järjestetään kuitenkin lapsen omassa kasvu- ja kehitysympäristössä. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa 2012: 42-43). Lyhytaikaiset kiireelliset sijoitukset eivät välttämättä johda pitkäaikaiseen huostaanottoon. Nämä sijoitukset voivat tapahtua perhe- tai laitoshoitona. Erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten kohdalla pyritään mahdollisimman pitkään toteuttamaan lastensuojelutyötä avohuollon tukitoimien muodossa. Toinen ryhmä on 15-17-vuotiaat, joissa esimerkiksi nuoren koulunkäyntiä voidaan tukea avohuollon tukitoimena esimerkiksi koulukodista käsin ilman, että huostaanottoon ryhdytään. (Lapsiperheiden hyvinvointi, 2009: 201-203).

Kun lapsesta tulee lastensuojelun avohuollon asiakas, tehdään asiakassuunnitelma, jossa määritellään millaisilla avohuollon palveluilla lapsen tilannetta lähdetään edistämään. Avohuollon tarkoituksena on lapsen kehityksen myönteinen tukeminen sekä lapsen kasvatuksesta huolehtivien henkilöiden kasvatuskyvyn ja mahdollisuuksien vahvistaminen. Keskeisenä periaatteena on nimenomaan huoltajien tukeminen kasvatuksessa ja sijoituksen välttäminen. Asiakassuunnitelma arvioidaan sovitun ajanjakson jälkeen ja pohditaan ovatko tukitoimet olleet riittäviä vai jatketaanko asiakkuutta edelleen. (Lastensuojelun käsikirja, 2013B). Suunnitelmaa tulee arvioida myös, jos perheessä syntyy kriisitilanne tai muu suurehko muutos (Lastensuojelun käsikirja, 2014A).

Koska uuden lastensuojelulain (2007/49) myötä avohuollon asiakkaaksi pääsee vain lastensuojelutarpeen arvioinnin kautta, on avohuollon työntekijöiden keskuudessa herännyt keskustelua siitä ketkä pääsevät lastensuojelun avohuollon asiakkaiksi, millä tavalla ja kuinka nopeasti lastensuojeluilmoitukseen arvioinnin puolella reagoidaan. On tärkeää, että kaikilla olisi yhden-

vertaiset mahdollisuudet päästä lastensuojelun asiakkaaksi tarpeen niin vaatiessa. Yhdenvertaisuutta on haettu perustamalla lastensuojelutarpeen arvioinnin yhteyteen arviointitiimejä, jotka keskittyvät pelkästään lastensuojeluilmoitusten vastaanottamiseen ja niiden kiireellisyiden perusteella toimimiseen. Lastensuojeluilmoituksia tehdään kuitenkin niin uusista lapsista kuin jo avohuollon piirissä olevista asiakkaista. Arviointitiimejä on otettu käyttöön muun muassa pääkaupunkiseudulla. (Sosiaalityön haasteet, 2012: 235-240).

4.3. Sijaishuolto

Lastensuojelun oleellisena osana ovat myös kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä niissä tehtävä sijaishuolto. Jos lastensuojelunviranomaisen havaitsee lapsen elinoloissa vakavaa uhkaa lapsen kehitykselle ja kasvamiselle tai mikäli lapsi itse uhkaa vakaavalla tavalla omaa terveyttään tai kasvuolojaan, on aiheellista harkita lapsen huostaanottoa ja sijaishuollon vastuulle siirtämistä. Kuitenkin huostaanottoon tulee ryhtyä vain siinä tapauksessa, kun avohuollon tukitoimet koetaan riittämättömiksi ja sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kasvatuksen ja huolenpidon järjestämistä kodin ulkopuolella joko perhehoitossa tai laitoksessa. (Lastensuojelulaki, 2007/47: § 40, § 47).

Lapsen etu ja oikeudet tulee huomioida myös sijaishuollossa, siinä missä muissakin lastensuojeluprosessin vaiheissa. Sijaishuollossa lapsen tulee tuntea itsensä hyvin kohdelluksi sekä hyväksytyksi. Lasta tuetaan sijaishuollon aikana muun muassa tulevaisuuden suunnittelemisessa, koulunkäynnissä sekä kuntoutumisessa. Aikuisen läsnäolo sijaishuollossa on ehdottoman tärkeää. Sijaishuolto tulee järjestää lapsen yksilöllisten tarpeiden ja edun mukaisesti parhaassa mahdollisessa ympäristössä. Kun kyseessä on väliaikainen sijoitus, voi laitoshoidon esimerkiksi koulukodissa tai lastenkodissa olla paras vaihtoehto tiiviissä yhteistyössä lapsen perheen kanssa. (Saastamoinen, 2010: 1,3,7).

Huostaanottoprosessi on yksi lastensuojelun haastavimmista vaiheista ja perheen kanssa tehtävä yhteistyö voi olla hyvin ongelmallista. Erityisesti haastetta lisää se, jos kyseessä on vastentahtoinen huostaanotto, jota vastustaa lapsen vanhempi tai yli 12-vuotias lapsi itse. Huostaanottopäätöstä on tekemässä aina kaksi työntekijää, joista vähintään toinen on sosiaalityöntekijä. Huostaanottopäätös on voimassa toistaiseksi. Huostaanoton voi kuitenkin tarkan harkinnan tuloksena purkaa. (Saastamoinen, 2010: 23-27, 32).

Sijaishuoltoon siirtyminen on aina erityinen osa lapsen elämässä. Lapsen sijaishuolto paikka voi vaihtua useain kertaan ja viimeistään jälkihuoltoon siirtyessä alkaa lapsen elämässä aivan uudenlainen ajanjakso. Sijaishuollon merkitys lapsen ja perheen elämässä riippuu monista eri tekijöistä kuten siitä onko sijaishuolto ollut pitkäaikainen osa koko lapsen elämää vai pelkkä lyhytaikaisempi ajanjakso. Myös sijoituspaikkojen määrällä on merkitystä. Jos lasta

heitellään paikasta toiseen useita kertoja, tulee hänelle helposti tunne siitä, ettei kuulu mihinkään. Sijaishuollon tarkoituksena on kuitenkin tuoda lapselle tunteita siitä, että lapsi tuo iloa muille ja on tervetullut. Sijoituksen onnistuminen on pitkälti kiinni siitä miten lapsi otetaan vastaan lapsen saapuessa sijaispaikkaansa. (Lastensuojelun ytimissä, 2013: 264-268).

4.4. Jälkihuolto

Lastensuojelulaki määrittelee, että mikäli lapsi on ollut huostaanotettuna, tai sijoitettuna yli puolivuotta avohuollon tukitoimena, tulee sosiaalihuollon järjestää lastensuojelun jälkihuoltoa. (Lastensuojelulaki, 2007/47: § 75). Jälkihuoltoa voidaan tarjota myös lastensuojelun asiakkuudessa olleelle nuorelle, joka tarvitsee tukea itsenäistymisessä, vaikka sijoitusta tai huostaanottoa ei olisi tehtykään. Jälkihuollossa tehdään lapsen tai nuoren yksilöllisen tarpeen mukaisesti jälkihuoltosuunnitelma yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Jälkihuolto voi olla mitä vain sosiaali- ja terveystalouden piiristä löytyvää tukitoimea. Kunnalla on nuoresta jälkihuoltovelvollisuus aina 21 ikävuoteen asti ja asiakas voi vaatia sitä siihen saakka, vaikka olisi ensin kieltäytynyt jälkihuollosta. Jälkihuoltoon kuuluu muun muassa taloudellisen tuen saamisen mahdollisuus, vertaistuen järjestäminen sekä apua tulevaisuuden suunnitteluun kaikilla elämän osa-alueilla. (Lastensuojelun käsikirja, 2014B).

Jälkihuollon tavoitteena on helpottaa lapsen kotiutumista tai nuoren itsenäistymistä yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapselle tai nuorelle laaditaan jälkihuoltosuunnitelma, jossa eritellään tuen ja avun tarve sekä käytettävissä olevat tukimuodot. (Saastamoinen, 2010:62). Sijais- ja jälkihuolto olisi hyvä nähdä yhtenäisenä kokonaisuutena. Jälkihuollon onnistumisen kannalta on oleellista, että se on haluttua ja nuori kokee tarvitsevansa sitä. On havaittu, että ilman jälkihuoltoa sijaishuollossa opitut hyvät käytännöt ja elämäntavat voivat helposti mennä hukkaan. (Lastensuojelun ytimissä, 2013: 270). Jälkihuollon loppuessa 21-vuotiaana, nuoren asiakkuus lastensuojelussa päättyy. Apua tarvitsevaa nuorta ei kuitenkaan jätetä tyhjän päälle vaan hänellä on oikeus saada sosiaalipalveluita aikuisten sosiaalityön piiristä. Useat kunnat järjestävät myös erilaista palvelu- ja tuettua asumista. Paikkakunnasta riippuen toimii myös useita erilaisia järjestöjä, joista vertaistuen saaminen on mahdollista. (Kivinen, 10).

5 Koululaitos

Perusopetuslaki määrittelee, että opetuksen tavoitteena on kasvattaa eettisesti vastuun- ja yhteiskunnallisesti yhteiskunnan jäseniä sekä antaa heille elämää varten tarpeellista tietoa ja taitoa. Opetuksen tulisi olla tasavertaista ympäri Suomen taaten jokaiselle mahdollisuuden oppia yhteiskunnassa tarvittavia sivistyksen sekä tasa-arvoisuuden taitoja. (Perusopetuslaki 1998/628:§2). Oppivelvollisuus velvoittaa jokaisen Suomessa vakituisesti asuvan lapsen käymään koulua 7-

vuotiaasta aina perusopetuksen oppimäärän verran tai kymmenen vuoden ajan. Suomessa lähes kaikki lapset eli 99,7 % suorittavat perusopetuksen oppimäärän (Opetushallitus, 2012.)

Eduskunta määrittelee koulutuspoliittiset yleisperiaatteet sekä lainsäädännön. Opetushallitus huolehtii toimeenpanosta keskus- ja aluehallintotasolla eli kunnissa. Kuntien tehtävänä on perustaa koululautakunta ja järjestää perusopetusta kunnan alueella asuville kouluikäisille lapsille. Opetussuunnitelma määrittelee lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden kanssa sitä, mitä koulutuksen sisältö tulisi olla. Opetussuunnitelma voidaan laatia kunta- tai koulukohtaisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö).

Suomessa opettajat ovat olleet maisterikoulutettuja jo yli 30 vuoden ajan. Tätä korkeatasoista koulutusta pidetään yhtenä tärkeänä tekijänä siinä miksi Suomi pärjää kansainvälisissä kouluvertailuissa niin hyvin. Koulutus on Suomessa hyvin suosittua, hakijoita jää aina valittujen joukon ulkopuolelle. Opettajat ovat Suomessa yleisesti hyvin motivoituneita ja päteviä työhönsä. Luokanopettajan ammattia arvostetaan ja myös perheiden odotukset opetusta kohtaan ovat korkealla. Nykyinen luokanopettajatutkinto rakentuu kasvatustieteen- tai psykologian sekä ainedidaktisista opinnoista. Yhteiskunnalliset muutokset kuten globalisaatio haastavat myös luokanopettajakoulutuksen kehittymään jatkuvasti. (Akateeminen luokanopettajakoulutus, 2010: 13,17).

5.1. Lapsi ja koulu

Koulu on lapselle tärkeä kehitysympäristö, sillä lapsi on koulussa suuren osan lapsuusajastaan. Lähes jokainen lapsi Suomessa käy koulua, joten koululla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa lapsen kehitykseen. Koulussa koetut asiat ja ilmapiiri ovat läsnä koko lapsen elämässä. Peruskoulun tavoitteena on kasvattaa lapsesta vastuuntuntoinen, tasapainoinen ja hyväntahtoinen yhteiskunnan jäsen sekä tietysti myös yksilö. Koulunkäynti on lapsen elämässä erittäin tärkeä asia, sillä koulun jäädessä kesken syrjäytymisriski kasvaa merkittävästi. Koulusta erottaminen voi vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen hyvinkin voimakkaasti. Sosiaalitoimen läsnäolo erottamistilanteissa ei olisi pahitteeksi, sillä erottamisen syyt voivat vaatia lastensuojelullisia toimenpiteitä. Sosiaalitoimi voi olla mukana erottamistilanteissa vain peruskoulussa. (Taskinen, 2010:40, 42).

Jotta lapsen haasteisiin osataan puuttua mahdollisimman ajoissa, on oltava käytössä riittävästi ehkäiseviä tukimuotoja. Kouluissa moniammatillinen yhteistyö muun muassa opettajien, kuraattorien sekä terveydenhoitajien kesken on koettu hyväksi. On myös taloudellisesti järkevää panostaa ennaltaehkäisyyn, sillä syrjäytyminen aiheuttaa kustannuksia yhteiskunnalle. (Taskinen, 2010:40).

Lapsen koulunkäynnissä on osattava tunnistaa, mikä oireilu kuuluu niin sanotusti normaaliin murrosikään, ja milloin on kyse normaalista poikkeavasta oireilusta tai syrjäytymisen ennusmerkkien vahvasta ilmaantumisesta. Normaalista poikkeavat tilanteet tai syrjäytyminen vaativat lastensuojelun puoleen kääntymistä. Jos julkiset peruspalvelut eivät tuota tulosta, on siirryttävä erityispalveluiden piiriin kuten nuorisopsykiatriaan. Mikäli lapselle diagnosoidaan oireiden perusteella esimerkiksi somaattinen oireyhtymä tai asperger, ei lastensuojelu yksinään ole riittävä tukitoimi tai välttämättä edes tarpeellinen. (Mahkonen, 2010:231-232).

Lapsen elämää koulussa säätelevät lukujärjestykset, koulun toimitavat sekä opetussuunnitelma. Monesti lapsella on halua vaikuttaa omaan elämäänsä koulussa ja aikuisten olisi otettava huomioon lasten vaikuttamistarpeet. On myös tärkeää, että koulun ulkoiset puitteet ovat kunnossa, sillä ahtaat tilat lisäävät aggressiivisuutta. Koulun sijainnilla on myös merkitystä siihen, että lapsella on mahdollisuus turvalliseen koulunkäyntiin. (Taskinen, 2010:41-42).

5.2. Koulun sosiaalityö

Koulun sosiaalityö on osana oppilaiden arkea ja tukee heidän koulunkäyntiään. Koulukuraattori kuuluu koulun oppilashuoltoon ja toimii koulun sosiaalityöntekijänä. Koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut tukevat oppilaan koulunkäyntiä vaikeuksia ehkäisten, sekä edistävät kodin- ja koulun välistä yhteistyötä. Koulukuraattorin työkenttä on nimenomaan koulussa lapselle tutussa ympäristössä, näin hän on palvelukäyttäjien eli vanhempien ja opettajien helposti tavoitettavissa mahdollistaen varhaisen tuen sekä puuttumisen. (Lastensuojelun käsikirja, 2012). Lastensuojelulaissa on määritelty, että kunnan tulee järjestää esi-, perus- ja lisä- sekä valmistavaan opetukseen koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita. Lain mukaan koulupsykologi- ja kuraattoripalveluiden tulee turvata ohjaus ja tuki lapsen tai nuoren koulunkäyntiin sekä kehitykseen liittyvien sosiaalisten että psyykkisten vaikeuksien ehkäisemistä ja poistamista. (Lastensuojelulaki, 2007/49, § 9).

Oppilashuollon tarkoituksena on taata oppilaalle hyvä psyykinen ja fyysinen terveys sekä sosiaalinen hyvinvointi. Oppilashuoltoryhmä muodostuu opetus-, sosiaali-, ja terveystoimen ammattilaisista. Lain mukaan oppilashuollon on ilmoitettava oppilaasta herännyt huoli lastensuojelulle. Lastensuojeluilmoitus on hyvä tehdä koko ryhmän puolesta kollektiivisesti, jotta vältetään hankaluuksilta esimerkiksi perheen kanssa. (Mahkonen, 2010:230-231). Siinä missä oppilashuollon tulisi lisätä oppilaiden hyvinvointia, tukee oppilaan hyvinvointi puolestaan oppilasta koulunkäynnissä. Kouluissa on nykypäivänä oppilaita kaikenlaisista sosiaalisista lähtökohdista ja perheet kohtaavat monia sosiaalialalla tuttuja ongelmia kuten päihteet, työttömyys sekä mielenterveysongelmat. Oppilashuollon ja erityisesti koulukuraattorin tulisi pystyä tukemaan oppilasta kokonaisvaltaisesti koulussa. (Sosiaalityön haasteet, 2012:274-275).

Yleensä koulukuraattorit työskentelevät sosiaalitoimen alaisuudessa ja useassa eri koulussa, käytännöt voivat kuitenkin vaihdella kunnittain. Se miten kunnassa kuraattoripalvelut on järjestetty vaikuttaa oleellisesti kuraattoripalveluiden laatuun sekä käytettävyyteen. Kunnilla on oikeus määritellä myös koulukuraattorin pätevyysvaatimuksia, minkä myötä kuraattorien koulutus- ja pätevyystaso voi vaihdella opistotasosta ylempään korkeakoulututkintoon asti. Kuraattoripalvelut ovat niin tärkeä osa koulun sosiaalityötä, että niiden järjestäminen vaikuttaa koko koulun sosiaalityön onnistumiseen. Näin ollen kunnilla on iso vastuu siinä millaisilla resursseilla he koulun sosiaalityötä pitävät yllä ja tämä voi asettaa monia oppilaita eriarvoiseen asemaan asuinpaikastaan riippuen. Vaikka koulukuraattori on toiminut kouluissa jo vuosikymmenten ajan, ei työnkuvaa ole silti edelleenkään tarkoin määritelty mikä tekee koulukuraattorin työstä usein epäselvää ja hajanaista. Koulukuraattorin työ ei ole olla ainoastaan oppilaiden tukena, vaan myös opettajien ja koko koulun työyhteisön. (Sosiaalityön haasteet, 2012: 276-278).

Oppilashuoltoryhmän toimintaa ei ole erikseen määritelty perusopetuslaissa, mutta arjen toimimisen kannalta on järkevää kuitenkin kirjata sen toimintaperiaatteet opetussuunnitelmaa. Oppilashuoltoryhmien kokoonpanoissa on Suomessa edelleen suuria alueellisia eroja, sillä kunnat viime kädessä määrittelevät niiden toimintaa. Useimmiten ryhmässä on kuitenkin mukana rehtori, erityisopettaja sekä terveydenhoitaja, koulukuraattori on myös ryhmän jäsen tai toimii ainakin konsultointi apuna. Oppilashuoltoryhmässä voidaan käsitellä niin luokan yhteisöllisen tuen tarvetta kuin yksittäisen oppilaan psyykkistä, sosiaalista tai fyysistä tuen tarvetta. Tietolainsäädäntö asia on usein pinnalla oppilashuoltoryhmän toiminnassa ja ryhmän on tärkeä tietää velvollisuutensa omasta vaitiolo-, että ilmoitusvelvollisuudesta eri yhteistyökumppaneille. Yleisiä kysymyksiä on kuitenkin sallittua pohtia esimerkiksi vanhempainyhdistyksen jäsenen kanssa oppilashuoltoryhmän kokoontumisessa. (Rimpelä, Kuusela, Rigoff, Saari, Wiss: 2008:30).

Lastensuojelulaissa on määritelty, että koulun työntekijöillä, niin kuin kaikilla muillakin sosiaali-, terveys sekä opetusalanhenkilökunnalla on ilmoitusvelvollisuus lastensuojelullisen huolen ilmaantuessa salassapitovelvollisuudesta huolimatta. Ilmoitusvelvollisen viranomaisen tai itsenäisen ammatinharjoittajan tulee ilmoittaa huolestaan kunnan lastensuojelun työntekijöille. Huolen herätessä asia tulisi viedä eteenpäin viipymättä ja ilmoittajan tulee selvittää tarkasti syyt, mistä huoli lapsen tai nuoren kohdalla on noussut. (Lastensuojelulaki, 2007: § 25). Opetustoimessa ammattinimikkeiden määrä on viime aikoina monipuolistunut, mutta ilmoitusvelvollisuus koskee luonnollisesti heitä kaikkia. Lastensuojelullinen huoli tulee kuitenkin usein esille vasta oppilashuollon yhteydessä. (Mahkonen, 2010: 230-231).

Elokuussa 2014 voimaan astunut uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki uudistaa koulun oppilas- huoltoa. Kunnan on nyt tarjottava kaikille, myös yksityisten koulujen opiskelijoille, kuraatto-

ri-, koulupsykologi sekä terveydenhoitajapalveluita. Lisäksi kuraattorin kelpoisuusvaatimuksia on uuden lain mukaan kiristetty siihen suuntaan, että kuraattorilla on oltava sosiaalialan soveltava koulutus. Lisäksi uuden lain puitteissa tullaan perustamaan opiskelijahuoltoryhmiä jotka laativat koululle opiskelijahuoltosuunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kuraattoripalveluiden saamista lisätään sillä, että nyt koulun opiskelijan tulee saada aika kuraattorille seitsemän arkipäivän kuluessa tai kiireellisissä tapauksissa saman päivänä aikana. Opiskelijan tulee pystyä saamaan päivittäin virka-aikaan myös välittömästi tarvittaessa kouluterveydenhoitajan palveluita. Myös opiskelijahuollossa mukana olevien ammattilaisten kirjallista raportointivelvollisuutta opiskelijan tilanteesta on kiristetty. Käytännössä opiskelijahuolto ovat jatkossa peruskoulun oppilahuolto ja toisen asteen koulutuksessa käytetty opiskelijahuolto. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 1287/2013: § 3, § 7, § 10, § 13, § 14, § 15, § 20).

6 Yhteistyö lastensuojelussa

Lastensuojelutyössä tehdään paljon yhteistyötä eri tahojen kanssa. Ensisijaisia yhteistyökumppaneita ovat tietenkin lapsi, hänen perheensä ja läheisverkostonsa. Lisäksi tärkeitä viranomaisyhteistyökumppaneita ovat muun muassa päiväkotit, koulu ja neuvola sekä muut terveydenhuoltopalvelut. Yhteistyö on tärkeä osa niin ennaltaehkäisevää kuin korjaavaa lastensuojelutyötä. Lastensuojelutyössä dokumentointi on tärkeä osa ja myös yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä työ tulisi dokumentoida tarkasti. Tietojen käsittelyä, sekä yhteistyötä lastensuojelun eri kumppaneiden kanssa määrittelevät tarkat salassapito- ja julkisuuteen liittyvät säädökset. (Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista, 2010:38).

Lastensuojelussa ollaan paljon tekemisissä asiakkaan luonnollisen verkoston kanssa, johon kuuluu perheen ja muiden läheisten lisäksi erilaisia viranomaistahoja kuten koulu. Luonnollisella verkostolla tarkoitetaan niitä tahoja, jotka ovat jo mukana asiakkaan elämässä ennen lastensuojeluasiakkuuden alkamista. Asiakkaat ovat luoneet nämä verkostot itse. Yhteistyötä lastensuojelun kanssa voi helpottaa paljonkin se, että olemassa on jo toimivia suhteita erilaisien yhteistyökumppaneiden kanssa. Ihannetilanne olisi, että perheiden kanssa voitaisiin järjestää keskustelutilanteita yhteistyökumppaneiden kanssa, jossa eri tahot pystyisivät tuomaan esiin asioita perheen tilanteesta erilaisista näkökulmista. (Lastensuojelun hyvät työkäytännöt, 2009: 29-30). Lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön tehokkuus riippuu siitä kuinka tiedonkulku toimii eri viranomaisten välillä ja yhteistyön on oltava hyvin suunniteltua sekä organisoitua. Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena ei ole vain mekaanisesti vaihtaa tietoa toimijalta toiselle vaan, että viranomaistahot toisivat aidosti omaa osaamistaan esille lastensuojelutyössä sekä toisivat omasta näkökulmastaan esille perheen kokemuksia ja tunteita. (Ferguson, 2011: 180, 182-283).

Yhteistyötä tehdessä on tärkeää pitää huolta siitä, että huomio kiinnittyy tärkeimpään asiaan eli lapsen tai nuoren hyvinvointiin. Vaarana on, että keskitytään liikaa eri aikuisosapuolien mielipiteeseen siitä, mikä ongelmana on, ja unohdetaan sisällyttää lapsen tai nuoren näkemys keskusteluun. Työntekijöiden tulee pitää huolta siitä, että varsinkin lapsi ymmärtää mistä tilanteesta on kysymys, mitä aiotaan tehdä ja minkä vuoksi. Lasten ja nuorten kanssa kommunikointia ei pidä väheksyä sen vuoksi, että vaikeiden asioiden selittäminen on haastavaa ja aikaa vievää. (Smith, 2008:57)

7 Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö

Kun perhe siirtyy lastensuojelun asiakkuuteen vaikuttaa lastensuojelun mukaan tulo lapsen koulunkäyntiin. Myös koulunkäyntiin liittyvät ongelmat voivat olla asiakkuuden aloittamisen taustalla. Tutkimuksen perusteella 27 %:lla (0-17-vuotiaista) lastensuojelun avohuollossa olleilla lapsilla oli vaikeuksia koulunkäynnissä, jonka perusteella vuonna 2010 tehtiin yli 20 000 lapsen kohdalla yhteistyötä lastensuojelun ja koulun välillä. Vaikka koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ovat harvoin lastensuojeluasiakkuuden alkamisen syy, sitä vakavammaksi huoli nousee jos taustalla on myös kouluvaikeuksia. (Heino, 2007:58, Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa, 2012: 220-222).

Koulu ja lastensuojelu ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toisilleen. Lastensuojelutyön ei ole tarkoitus korvata koulun tekemää työtä lapsen hyväksi vaan ihanne tilanne olisi, että yhteistyötä voitaisiin jatkaa yhdessä kumppaneina. Molemmilla toimijoilla on kuitenkin yhteinen intressi eli lapsen hyvinvoinnin edistäminen. (Sosiaalityön haasteet, 2012:213). Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö on tapahtunut enimmäkseen kuraattorin sekä rehtorin välityksellä ollen muuten melko vähäistä. Yhteistyö on saattanut olla pelkästään puhelinkeskustelujen käymistä lastensuojelun ja koulun välillä. Kuraattori ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä ovat hoitaneet molemmat tehtävänsä melko itsenäisesti. Tästä asetelmasta voi syntyä ongelma, että tärkeää tietoa lapsen tilanteesta jää jommaltakummalta osapuolelta tietämättä, mikä taas voi vaikuttaa lapsen tilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin. Aiemmin koulussa saatettiin käyttää lastensuojelun mukaan ottamista eräänlaisena pelotteena perhettä kohtaan hankalissa tilanteissa, tämä on osaltaan voinut edesauttaa sellaisten ennakkoluulojen, missä lapset vain huostaan otetaan perheiltään, syntymistä lastensuojelua kohtaan. (Sosiaalityön haasteet, 2012: 261-263).

Uuden lastensuojelulain myötä koulun ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä on voinut tapahtua muutoksia, sillä laki on madaltanut yhteistyön kynnyksiä. Muun muassa se, että lastensuojelua on nykyisin mahdollisuus konsultoida nimettömästi, voisi madaltaa esimerkiksi opettajien kynnyksiä olla yhteydessä lastensuojelun työntekijöihin. Kaikista toimivinta yhteistyö lastensuojelun ja koulun välillä on luonnollisesti silloin, kun molemmilla osapuolilla on yhte-

näinen näkemys perheen tilanteen sekä lastensuojelullisten toimenpiteiden tavoitteista sekä etenemisestä. Erilaiset yhteiset neuvottelut, joihin osallistuu sekä lastensuojelun että koulun edustajia lujittavat yhteistyötä. Osapuolilla on kuitenkin toisiinsa nähden hyvin erilaista tietoa perheestä tai lapsesta. Koululla on tietoa lapsen arjesta ja oppimisedellytyksistä, kun taas sosiaalitoimella perheen arjen sujumisesta sekä mahdollisesti aiemmista tilanteista. (Sosiaalityön haasteet, 2012: 264-265). Sosiaalitoimi ei lain mukaan kuitenkaan voi jakaa tietoaan koulun kanssa ilman vanhempien suostumusta. Koululaitoksella sen sijaan lain mukaan on salassa pidettävien tietojen luovutusvelvollisuus sosiaalitoimelle. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000).

On tutkittu kansainvälisellä tasolla, että sijoituksessa olevilla lapsilla koulumenestys on yksi sijoituksen onnistumisen takaava tekijä. Pesäpuu RY:llä on tällä hetkellä meneillään oleva pilottihanke, joka kantaa nimeä ”Sijoitettu lapsi koulussa eli SISUKAS-projekti”. Projektin tarkoituksena on edistää perheisiin sijoitettujen lasten koulunkäyntiä sekä luoda sijoitettujen lasten koulunkäyntiä varten malli, joka voitaisiin ottaa käyttöön ympäri Suomen. Projektissa työskentelee niin erityisopettaja kuin sosiaalityöntekijä ja tavoitteena on myös edistää moniammatillista yhteistyötä sekä koulun ja perheiden kasvatuskumppanuutta. Tutkimuksessa on käytössä niin psykologisia kuin pedagogisia testejä. Alkukartoituksen tulosten perustella lähes jokaisesta lapsesta heräsi jonkinlaista huolta joko oppimisen tai sosiaalisten taitojen osalta ja näin ollen tutkimuksen tekemistä jatketaan erityisen koulunkäyntimallin luomiseksi alakouluikäisille sijoitetuille lapsille. (Räty, Väliavaara, Mäntymaa, Saksola & Pirttimaa, 2014: 11, 52).

Historiallisesti lastensuojelu ja erityisopetus ovat käyttäneet pitkälti samaa kasvatusoppia. Nykyaikaan tullessa lastensuojelu ja opetuspuoli ovat kuitenkin eriytyneet niin akateemisessa kuin käytännönkin mielessä. Erityisopetuksesta on tullut osa kasvatustieteitä ja lastensuojelu on siirtynyt sosiaalityön puolelle. Kuitenkin näitä kahta on aina yhdistänyt niin tutkimuksellisia kuin käytännön asioita, mikä on pitänyt yhteistyön tekemisen mahdollisena. Oppilashuoltotyö on keskeinen yhteistyön kenttä lastensuojelun ja koulun välillä, sillä oppilashuoltoryhmässä käsitellään koulun kontekstissa oppilaiden hyvinvointia ja turvallisuutta. Toinen lastensuojelua ja koulua yhdistävä toiminta-alue on opetuksen järjestäminen eri lastensuojelulaitoksissa. Tunnetuimpia näistä laitoksista ovat koulukodit, mutta perusopetusta voidaan tarpeen mukaan järjestää myös esimerkiksi nuorisokodeissa sekä yksityisissä lastensuojelulaitoksissa. Onnistuneessa erityisopetustyössä on usein mukana myös lastensuojelu, erityisesti kun kyseessä on moniongelmainen oppilas. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa, 2012:48-49).

8 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö

Lastensuojelulaissa on määritelty myös ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö. Lain mukaan kunta on velvollinen järjestämään lasten sekä perheiden hyvinvointia tukevia palveluita myös silloin, kun perhe ei vielä ole lastensuojelun asiakkaana. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tarkoituksena on tukea vanhemmuutta sekä turvata lapsen kehitystä, hyvinvointia sekä kasvua. Muun muassa neuvolat, koulut, päiväkodit sekä muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat velvollisia tarjoamaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. (Lastensuojelulaki, 2007/417: § 3a).

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on eettisesti haasteellista ja tavoitteena on koko lapsiväestön hyvinvoinnin turvaaminen. Ennaltaehkäisevän työn tarkoituksena on antaa lapsella sijaa olla lapsi, suojella heitä ja varmistaa kaikille mahdollisimman tasa-arvoiset lähtökohdat yhteiskunnassamme. Ihmisen elämä nähdään kaarena, jossa lapsuus on iso ja merkittävä osa. Aikuisilla ja erityisesti lapsen huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista sekä suojelusta, mutta kuuluu siihen myös lapsen oma osallisuus. Ennaltaehkäisevässä työssä on myös tärkeää kuulla lasta tai nuorta sekä ottaa heidät työhön mukaan subjekteina, ei pelkästään objekteina. Erityisesti nuoret alkavat jo elää omaa kulttuuriaan ja eivät yleensä niele yhteiskuntaa sellaisenaan, vaan luovat siitä omansa. Lapset ovat yhteiskunnan tulevaisuus ja sen vuoksi heidän hyvinvointinsa turvaaminen on yhteiskunnallisestakin näkökulmasta ehdottoman tärkeää. Vanhempien tukeminen on oleellinen osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, sillä se tukee lapsen kasvuolojen vakauttamista. (Lastensuojelu tänään, 2004: 154-159).

Uudessa lastensuojelulaissa on nimenomaan painotettu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tärkeyttä. Varhaisen tuen kohdentaminen on kuitenkin vielä työn alla. Ratkaisuna voisi olla taloudellisen tuen ja kotiavun osoittaminen juuri erityisen tuen tarpeessa oleville perheille, jolloin he voisivat siirtyä lastensuojelun avopalveluista ennaltaehkäisevän lastensuojelun piiriin. Myös kouluilla olisi hyvä panostaa ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön entistä enemmän. (Heino, 2007: 69-70). Moniammatillisen yhteistyön nimissä on hyvä myös pohtia sitä, onko kenenkään sosiaalialan ammattilaisen toimenkuva niin laaja, että se ulottuisi ennaltaehkäisevästä työstä aina perinteiseen lastensuojelutyöhön asti. Vastuuta olisi hyvä saada myös esimerkiksi koulujen työntekijöille, mutta kouluilla lastensuojelulaki tunnetaan yleisesti huonosti. Lastensuojelun tärkeys tunnustetaan mieluusti, mutta konkreettisesti sen kanssa ei haluta olla tekemisissä. Lastensuojelulaki kuitenkin painottaa sitä, että kaikki kuntien alaiset hallintokunnat osallistuisivat hyvien kasvuolojen rakentamiseen. Kaikkien lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten opintoihin tarvittaisiin yhtenäisiä kokonaisuuksia lastensuojelun toiminnasta. (Lastensuojelun ytimessä, 2013: 70-71). Koulun sosiaalityöllä on iso merkitys ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Koululla pystytään, jo ennen muita viranomaistahoja, huomaamaan tilanne, jossa lapsi tai nuori kokee turvattomuutta ja tilanteisiin voidaan puut-

tua viipymättä. Myös jo lastensuojelun asiakkuudessa oleville lapsille voidaan tarjota tukea myös koulun tarjoamista tukitoimista. (Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa, 2012: 235).

Lastensuojelun keskusliitto on yhteistyössä Talentian kanssa teettänyt tutkimuksen ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ja eri yhteistyötahojen kuten koulun, päiväkodin ja neuvoloiden toiminnasta. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun toimivuuden perusta on yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa. Yleinen odotus peruspalveluissa eli esimerkiksi kouluissa ja neuvoloissa on, että sosiaalityöntekijä olisi aktiivisesti mukana ennaltaehkäisevän lastensuojelutyössä tekemällä päätöksiä sekä jakamalla tietoa lastensuojelun toimintatavoista. Jotta ennaltaehkäisevä työ olisi parhaimmillaan, tulisi kunnissa kehittää entistä enemmän palvelusektorien rajat ylittävää toimintaa sekä neuvontaa. Esimerkiksi kouluissa koetaan tutkimuksen mukaan yleisesti, ettei ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön määrä ole kouluissa lisääntynyt lainkaan uuden ennaltaehkäisevää työtä korostavan lain myötä, sillä korjaavaa ja kriisiytyntä lastensuojelutyötä on niin paljon. Tutkimuksessa käy ilmi myös se, että lastensuojelulain tuntemus kouluilla on heikkoa ja lisää koulutusta kaivattaisiin. Kuitenkin kouluilta tuodaan positiivisena viestinä esiin se, että lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnyks on madaltanut. Lisäksi kouluilta tulleista vastauksista kävi ilmi, että lastensuojelu on nykyisin entistä enemmän esillä ja sitä on alettu nähdä muidenkin kuin sosiaalitoimen velvollisuutena. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa, 2010: 11-21).

9 Tulokset

Alkaessani analysoida aineistoa ja löytämään sieltä tutkimukseni kannalta oleellisia tuloksia sain haastattelujen litteroinnin jälkeen melko vaivattomasti eriteltyä aineistosta neljä teemaa jotka nousivat teemahaastattelun kysymysten valossa kaikista mielestäni kaikiksi tärkeimmiksi teemoiksi tutkimustani ajatellen. Näiksi neljäksi yläluokan teemaksi nousivat: opettajien tietotaito lastensuojelusta, opettajien käsitykset ja kokemukset lastensuojelusta, opettajien ajatuksia yhteistyön nykytilasta ja yhteistyön kehittämisestä sekä lastensuojelun näkyminen koulun arjessa. Yläluokan teemoista tiivistyi tutkimukseni aiheessakin esille tulevat opinnäytetyöni pääteemat eli opettajien käsitykset lastensuojelusta sekä yhteistyö lastensuojelun kanssa.

9.1. Haastateltavien tietotaito lastensuojelusta

Ensimmäisenä teemana tuloksia avatessani käsittelen opettajien tietotaitoa lastensuojelusta. Tuloksia käsitellessäni jaoin opettajien tietotaito lastensuojelusta osuuden kolmeen eri alaluokan teemaan, mitkä kaikki mielestäni liittyvät tietotaito teeman alle. Nämä alaluokan teemat olivat: yleinen tietämys lastensuojelusta, kuinka toimia lastensuojelua vaativissa ti-

lanteissa sekä millaiset tilanteet vastaajien mielestä vaativat lastensuojelua. Alaluokan teemat nousivat litteroinnin avulla haastatteluista esiin melko selkeästi.

9.1.1. Haastateltavien yleinen tietämys lastensuojelusta

Ensimmäiseksi alateemaksi nousi opettajien yleinen tietämys lastensuojelusta ja sen toimintamallista. Jokaisen vastaajan haastattelussa kävi tässä kohdassa ilmi se etteivät he koe tietävänsä tarpeeksi lastensuojelusta yleisellä tasolla. Haastatteluissa vastaajat toivat avoimesti esiin sen, ettei tietotaitoa ole tarpeeksi ja pohtivat syitä miksi näin on, tietämättömyyttä pidettiin jopa häpeällisenä asiana. Yhden haastateltavan vastauksessa tulee esille, että koulun kuraattori on aiemmin hoitanut heidän koulussaan lastensuojeluun liittyvät asiat, tätä hän pitää syynä omaan tietämättömyyteensä aiheesta. Vastauksissa ilmenee selkeästi myös se kuinka haastateltavien mielestä luokanopettajilla yleisesti koulutuksensakin puolesta on liian vähän tietotaitoa lastensuojelusta. Vastauksissa tulee esille, että lastensuojelulaki ja kuinka huolen herätessä tulisi toimia, on kyllä käyty osana luokanopettajankoulutusta, mutta uudistusten myötä toivottaisiin lisäkoulutusta.

”Eh, mä arvioisin, että minun minun tietämykseni siitä on kyllä aika aika rajallinen. Ja se johtuu siitä, että, että tuota että se on aikalailla meidän koulussa aikasemmin kuraattorille ohjattu asia. Mä huomaan niinku suorastaan nolona tämän mun tietämättömyyden tämän asian kanssa.” (Haastateltava 1).

”Mä tunnen sitä aivan liian huonosti. Ja mun mielestä ylipäänsä luokanopettajat tuntee sitä liian huonosti. ” (Haastateltava 2).

”Tosi, tosi pintapuolisesti, tosi tosi. Kyl se mun mielestä tosi vähäistä on että siis se, että kyllä varmaan on, tai ei varmaan vaan olikin aikoinaan siellä opinnoissa käytiin lastensuojelulaki läpi ja miten silloin toimitaan, mut jos huoli herää, mut siit on pitkä aika et nyt se laki vielä uudistuu ja muuttuu että tota toivottavasti sen yhteydessä meitä koulutetaan lisää.” (Haastateltava 3).

Lisäksi kahdessa haastattelussa nousi selkeästi esille median rooli. Kaksi haastateltavaa kertoivat kuinka he ovat esimerkiksi televisio-ohjelmien avulla saaneet paljon uutta tietoa lastensuojelun toiminnasta ja tämä on edesauttanut heidän omien käsitystensä syntymistä. Haastateltavat tuovat esille, että television ohjelmat lastensuojelun arkipäiväisestä työskentelystä ovat olleet mielenkiintoisia ja opettavia. Toinen haastateltava tuo esiin, että median kautta hänen käsityksensä on se, että lastensuojelu toimii Vantaalla suhteellisen hyvin. Oman alueensa lastensuojelusta haastateltava kokee suurin piirtein tietävänsä kuinka nopeasti prosessit etenevät.

”Joitakin asioita totta kai niinku tietää ja joitakin prosesseja on tullut tutuks, mutta ihan siitä että nykyään teeveessäkin on ollut ohjelmia lastensuojeluun liittyen ei ainoastaan siis uutisointia vaan ihan myös niistä työpäivistä, että niitä on ollut mielenkiintosta seurata, koska silloin itte on niinku oppinut siitä heidän työstään.” (Haastateltava 2).

”Käsitys perustuu ihan pelkästään mediaan. Et et mulla on se käsitys et Vantaalla, kohtuu hyvin toimii. Sen alueen lastensuojelutoiminnasta mul ei oo kylä mitään, no ehkä se mitään on liiottelua, kyl siit on semmonen tuntuma et tiedän noin niinku suurin piirtein millä tahdilla asiat etenee. ” (Haastateltava 3).

9.1.2. Haastateltavien toiminta lastensuojelua vaativissa tilanteissa

Seuraavaksi käsittelen saman yläteeman eli tietotaidon lastensuojelusta alla siitä kuinka opettajat lähtisivät toimimaan lastensuojelullista apua heidän mielestään vaativissa tilanteissa. Vaikka opettajat kokivatkin, etteivät tiedä lastensuojelusta tarpeeksi, oli jokaisella kuitenkin selkeä käsitys siitä kuinka he lähtisivät toimimaan tilanteen niin vaatiessa. Opettajilla oli tiedossa keneen ottaisivat yhteyttä tai aloittaisivat prosessin konsultoimalla ensin esimiestään tai koulukuraattoria. Jokaisessa vastauksessa kävi ilmi se, etteivät opettajat lähtisi itse ensimmäisenä suoraan ottamaan yhteyttä lastensuojeluun vaan yhteydenotto tapahtuisi rehtorin tai oppilashuoltoryhmän (ohr) kautta. Yhdessä vastauksessa kävi kuitenkin ilmi myös, että opettaja tiesi kuinka ottaa itse suoraan puhelimitse yhteyttä lastensuojeluun esimerkiksi konsultaatiota varten. Lisäksi tuli ilmi, että kriittisessä tilanteessa lastensuojeluilmoitusta lähettäisiin tekemään saman tien. Haastateltava arveli, että ilmoituksen tekisi joko hänen esimiehensä tai koulukuraattori, tällä hetkellä arvioi kuitenkin rehtorin ennemmin hoitavan ilmoituksen tekemisen. Haastatteluista ilmenee, että lastensuojelullisen huolen herätessä apu ja tarvittavat henkilöt ovat käytettävissä.

”Mä olettaisin toimivani niin että, että minä käännyn siihen, meille on annettu puhelinnumero, johon me voidaan soittaa ja myöskin ihan sekä konsultoiden ja kysyen neuvoa niin ihan. Yleensä käsitellään sillä tavalla, että että yksittäinen opettaja neuvottelee siitä rehtorin kanssa ja sitten mm me heti konsultoidaan kuraattoria.” (Haastateltava 1).

”Mä ottasin mun esimieheen eli rehtoriin, ottasin, häneltä pyytäisin, niin rehtorin pyytäisin tai hänen kanssaan oohooärrän kanssa, ottasin tän asian esiin. Mä

tiedän, että mulla on kuitenkin niinku lähellä ne henkilöt keneltä mä saan sen avun sitten jos tarviis prosessi laittaa päälle. (Haastateltava 2).

”Meillä menee kaikki tämmöset prosessit oohooärrän kautta. Jos on tosi kriittinen niin sithän se tehdään saman tien se lastensuojeluilmoitus ja sit sen tekijänä toimii jompikumpi mun esimiehistä tai sitten koulukuraattori, täl hetkellä varmaan rehtori hoitaa nää.” (Haastateltava 3).

9.1.3. Haastateltavien kuvauksia lastensuojelua vaativista tilanteista

Kolmanneksi alateemaksi opettajien tietotaidosta lastensuojeluun liittyen nostin sen, että millaisissa tilanteissa lastensuojelullisiin toimiin olisi syytä ryhtyä tai on ryhdytty. Jokaisella vastaajalla oli myös selkeä käsitys siitä millaisissa tilanteissa lastensuojeluun otettaisiin yhteyttä tai oli otettu. Jokaisessa haastattelussa esiin nousi huoli lapsen hyvinvoinnista ja siitä, että lapsen puheessa esiintyy huolta herättäviä asioita. Haastateltavat toivat esiin tilanteita, joissa lapsi on puhunut esimerkiksi siitä, ettei halua elää tai kertoo kotitilanteestaan huolestuttavia asioita esimerkiksi kaltoinkohteluun liittyviä asioita. Lisäksi esiin nousi lapsen käytöksen muuttumisessa esiintyviä asioita, kuten ettei lapsi ole enää iloisen ja hyvinvoivan oloinen, alkaa kääntymään itseensä tai käytös muuttuu muulla tavalla radikaalisti. Yksi haastateltavista otti esiin myös perheen oman toiveen lastensuojelun tuesta, joka on voinut tulla esiin keskusteluissa opettajan ja perheen välillä.

”Voittopuolisesti semmosia tapauksia joissa joissa lapsi on puhunut, siitä että hän ei halua elää.” (Haastateltava 1).

”Lapsen pahoinvointi nyt tietenkin tai niin huoli lapsen hyvinvoinnista, ööö. Tietenkin myös asiat mitä lapsi puhuu, että mitä kotona. Jos ei oo semmonen ilonen, hyvinvoiva lapsi. Alkaa kääntyä itteensä ja olemaan niinku jollain muulla tavalla.” (Haastateltava 2).

”Jos lapsen käytös esimerkiks muuttuu radikaalisti. Tai jos lapsen puheessa ilmenee semmost kaltoinkohtelua. Tai sit jos perheen kans keskustellessa tulee esiin sellasia asioita. Et perhe itekkin toivois semmost lastensuojelullista tukea.” (Haastateltava 3).

9.2 Haastateltavien käsitykset ja kokemukset lastensuojelusta

Seuraavana teemana käsittelin opettajien käsitykset ja kokemukset lastensuojelusta. Tämä yläteema jakaantui kolmeksi alaluokan teemaksi niin, että eniten esille nousseet aiheet haastatteluissa olivat: luottamus lastensuojeluun, yhteydenotto lastensuojeluun sekä lastensuojelun yleinen toimiminen.

9.2.1. Haastateltavien luottamus lastensuojeluun

Ensimmäiseksi esittelen tulokset siitä, millaisena vastaajat kokevat lastensuojelun luotettavuuden. Vastaajien keskuudessa tulokset olivat hyvin yksimielisesti sitä mieltä, että lastensuojelu on luotettava. Yhdessä vastauksessa tulee esiin, että vaikka lastensuojelun toimintaan luotetaan, ei heillä ole resurssien puitteissa vain mahdollisuutta reagoida kaikkeen mihin pitäisi.

”Varmasti he ovat luotettavia, mutta heillä ei ole mahdollisuutta kaikkeen siihen reagoida mitä pitäs.” (Haastateltava 1.)

”Kyllä mä uskon, että hoituu.” (Haastateltava 2.)

” Joo kyllä. Ei mulla oo mitään syytä ajatella etteikö olis luotettava. ” (Haastateltava 3.)

9.2.2 Haastateltavien käsityksiä lastensuojelun toimimisesta

Seuraavaksi vastaajien kokemuksia ja ajatuksia siitä, millaisena he kokevat lastensuojelun toimimisen ja toiminnan. Tästä teemasta keskustellessamme opettajien vastauksissa korostui se kuinka he kokevat lastensuojelun toimivan erittäin rajallisilla resursseilla ja ettei kaikkeen mihin pitäisi pystyä puuttumaan. Haastateltavat tuovat esille, että he kokevat lastensuojelussa olevan kova paine työn tekemiselle. Vastauksissa ilmenee kuinka käsitys on, että lastensuojelun työmäärä ruuhkautuu välillä aivan valtavasti. Vastauksissa koetaan, että ilmoituksiin pystytään reagoimaan ajallaan, mutta välillä jonoja joudutaan purkamaan eräänlaisilla ruuhkasysteemeillä. Tämä oli haastatteluissa suuri huolen aihe ja kertoi siitä, että ammattitaitoisia työntekijöitä on aivan liian vähän. Lisäksi käsitys on, että lastensuojelussa työntekijät vaihtuvat todella usein ja, että tiedonsiirtäminen yhteistyökumppaneille on tosi vähäistä. Muutenkin vastaajat kokevat perinteen olevan se, että koulu ja lastensuojelu tekevät työtä omilla tahoillaan. Tähän toivotaan uudenlaista näkökulmaa.

”Ymmärtäisin, että heillä on valtava työruuha siellä, ja he eivät pysty reagoimaan kaikkeen mihinkä tarvitsee.” (Haastateltava 1).

” Oon ymmärtänyt että resurssit on tai että siellä joutuu tekee paljon töitä välillä resursseilla ja ja sit on kova kans niinku paine. Perinne on vaan se, että molemmat tekee tahoillaan työnsä. Näiden työskentelymallien kehittäminen että tarvittas vähän niinku uudenlaista näkökulmaa siihen.” (Haastateltava 2).

”Eli et sit jos se ilmotus tehdään niin tietyn ajan sisällä siihen on reagoitava. Ja siitä mulla on juurikin se käsitys että Vantaalla on pystytty, ne on vissiin jollain ruuhkasysteemillä purkanut niitä jonoja välillä. Mikä on tietysti kammottavaa et se kertoo niinku ammattitaitosten työntekijöiden liian vähäisestä määrästä. Käsityksiä on se et porukka vaihtuu siellä hirveen tiiviisti ja että, sit on käsityksenä se että tavallaan semmonen niinku tiedonsiirtäminen sieltä suunnalta sit kouluun, ... , niin et se tiedon siirtyminen mikä ikäänku sit taas koulun tai päiväkodin suuntaan se on sit tosi vähäistä. ” (Haastateltava 3).

Lisäksi saman teeman alla yksi vastaaja toi esiin hyvän, konkreettisen esimerkin siitä, miten lastensuojelu toimii ja kuinka toiminta on kehittynyt hänen uransa aikana. Vastaaja tuo esiin sitä kuinka lastensuojeluilmoitusta käytetään apuvälineenä perheen tilanteen tukemisessa ja aidosti lapselle avun saamisessa. Vastaaja tuo esiin esimerkiksi siitä, että yksinhuoltaja äiti voi rauhassa yhteisymmärryksessä tehdä lastensuojeluilmoituksen kuraattorin kanssa. Haastateltava painottaa myös sitä positiivista kehitystä mikä lastensuojelun toiminnassa on tapahtunut ja, että lastensuojelusta on tullut oikeasti lasten suojelua.

”Lastensuojeluilmoitusta käytetään öö ihan sellasena, sellasena apukeinona ja välineenä jossa esimerkiksi vaikka yksinhuoltaja äiti pystyy yhteistyössä ja rauhallisesti kuraattorin kanssa miettimään, että nyt tehdään lastensuojeluilmoitus ja hakemaan aidosti lapselle sitä apua ja tukea, mitä hän tarvitsee. Et mä haluan sanoa, että. Että tässä on tapahtunut valtava muutos. Lastensuojelu on mun mielestä kehittynyt oikeesti lastensuojelun suuntaan hyvällä tavalla.” (Haastateltava 1).

9.2.3 Haastateltavien käsityksiä yhteydenotosta lastensuojeluun

Kolmanneksi alateemaksi opettajien käsityksistä ja kokemuksista nostin esille vielä millaisena vastaajat pitävät yhteydenottoa lastensuojeluun sekä millaisia tuntemuksia se herättää. Kaksi haastateltavaa pohtivat yhteydenottoa työnsä kannalta ja kuinka se tapahtuisi käytännössä tilanteen niin vaatiessa. Näiden kahden haastattelun vastauksista käy selvästi ilmi kuinka heidän työpaikkansa tapana on se, ettei yksittäinen opettaja lähde tekemään yhteydenottoa

lastensuojeluun. Haastatteluista ilmenee, että yhteydenotto on pitkälti valtuutettu oppilas-huoltoryhmän arvioinnin kautta joko kuraattorille tai rehtorille. Lisäksi haastateltavat tuovat esille, omaa luottamusaan omaan ammattitaitoonsa arvioida sitä, milloin lastensuojelullinen huoli on aiheellinen ja luottamusta on kerryttänyt omien työkokemusvuosien karttuminen. Halusin kuitenkin nostaa esille myös kolmannen haastateltavan pohdintaa yhteydenotosta työn ulkopuolella, sillä hän tuo nimenomaan esille sen kuinka oma ammatti toimii velvoittajana lastensuojeluilmoituksen tekemiselle, vaikka tietynlainen kynnys ilmoituksen tekemiselle kuitenkin on olemassa.

”Meidän kuraattori toimii ja miten meidän rehtori toimii. Meillä nimittäin yleensä he tekevät sen yhteydenoton, Niin, niin minä näkisin että että siinä ei ole mitään semmosia ongelmia.”

(Haastateltava 1).

”En lähtis kuitenkaan suoraan ottaa yhteyttä ilman että juttelisin niinku oppi-lashuoltoryhmän ja rehtorin kanssa. En mä kokis sitä enää vaikeeks, ööö, osoit-tain sen takia että on työvuosia takana. Niin mä luotan siihen omaan kykyyni, että mä tiedän milloin se huoli on aiheellinen.”

(Haastateltava 2).

”Työni ulkopuolella et et joutuisin tekemään. Niin kyl siinä on varmasti kynnys, et sitten tota, ja sit toisaalta ehkä juurikin ammattini puolesta et sit tietyssä tilanteessa varmasti tekisin että jos kokisin että, että on niinku syytä tehdä.”

(Haastateltava 3) .

9.3. Yhteistyö

Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö oli yksi tutkielmani pääteemoista ja olinkin jo teemahaastattelun kysymyksiä pohtiessani jakanut haastattelurungon niin, että toinen puolisko haastattelusta keskittyy nimenomaan käsittelemään lastensuojelun ja koulun välistä yhteistyötä haastateltavien näkökulmasta sekä heidän ehdotuksiaan yhteistyön parantamiseksi. Yhteistyön teema jakaantuukin saman ajattelun mallin mukaisesti niin, että alateemoiksi valikoituivat vastaajien näkökulmasta yhteistyön nykytila sekä kehitysehdotuksia yhteistyön parantamiseksi.

9.3.1. Haastateltavien käsityksiä koulun ja lastensuojelun välisen yhteistyön nykytilasta

Haastateltavat nostivat esiin hyvin selvästi sen, että yhteistyö koulun ja lastensuojelun välillä on tällä hetkellä hyvin vähäistä, ellei jopa olematonta. Ilmenee, että lastensuojelu pitää toi-

mintansa pitkälti omana tietonaan. Vastauksissa käy ilmi, että tavallisen opettajan jokapäiväisessä työssä lastensuojelu ei ole kovinkaan aktiivisesti läsnä. Myös tietosuojaan liittyvät salassapitoasiat nousivat esiin haastatteluista ja kuinka tietosuoja sitoo paljon lastensuojelua. Vastaajat kokivat tämän hetkisen tietosuojalainsäädännön määrittelevän todella paljon yhteistyön mahdollisuuksia. Yksi haastateltava tuo esiin ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön ja kokee, että ennaltaehkäisevää yhteistyötä tehdä laisinkaan ja kokee, ettei vaitiolovelvollisuuden pitäisi estää yhteistyön tekemistä kokonaan. Haastatteluista nousee esiin, että koulusta ilmoitettaessa lastensuojelullisesta huolesta yhteistyö päättyy siihen ja tarvitaan kriisiytynyt tilanne, että yhteistyötä on edes jonkin verran. Yhdessä haastattelussa nousi esiin myös uusi opiskelijahuoltolaki, jonka vaikutuksia tulevaan yhteistyöhön koulun ja lastensuojelun välillä haastateltava pohtii, eli tuoko laki mukanaan enemmän esteitä kuin yhteistyötä.

”Lastensuojelu pitää kyllä aika omana tietonaan sen miten he toimivat. Se ei ole mitenkään mitenkään semmosta, tavallisen opettajan arjessa hirveen paljon näkyvää. Lastensuojelua sitoo aika paljon sellanen tietosuoja ja sitten, mä päättelisin että nyt kun tulee uusi opiskelijahuoltolaki elokuun alusta voimaan, niin se entistä tarkemmin erottelee sen mitä esimerkiksi lastensuojelu tekee. Että, että jää nähtäväksi että minkälainen vaikutus sillä tulee olemaan, että miten paljon se erottelee ja rakentaako se, rakentaako se enemmän esteitä kuin tuota lisää yhteistyötä.” (Haastateltava 1).

”Eikä tehä sitä yhteistyötä niinku tavallaan ennakoivasti. Ymmärrän sen, että on niinku vaitiolovelvollisuus, mutta et ei se mun mielestä sitä yhteistyötä tarviis estää. ilman sitä kriisiytynyttä tilannetta on vähäistä tai siis olematonta.” (Haastateltava 2).

”Musta ei voi oikein puhua yhteistyöstä jos se on vaan niinku tavallaan ikään kuin ykssuuntasta koulu ilmottaa huolen lastensuojeluun ja sit se homma on siinä. ” (Haastateltava 3).

9.3.2. Haastateltavien ehdotuksia yhteistyön parantamiseksi

Kaikkien haastateltavien vastauksissa nousi esiin samankaltainen ehdotus yhteistyön parantamiseksi ja se oli, eräänlaisen yhteistyötapaamisen järjestäminen. Opettajat toivoivat, että lastensuojelun työntekijä voisi jalkautua koululle vaikka kerran vuodessa kertomaan työstään. Haastateltavat kokivat, että olisi todella hyvä nähdä lastensuojelun työntekijä kasvotusten. Haastatteluista nousi esiin, että se voisi tuoda opettajille tärkeää tietotaitoa lastensuojeluprosessin etenemisestä. Haastatteluista nousi pidettävän tärkeänä sitä, että lastensuojelun ja koulun työntekijät olisivat tutumpia toisilleen. Lisäksi yksi haastateltava nostaa esiin, kuinka

lastensuojelun työntekijä voisi kertoa asioista vanhempainillassa, jotta lastensuojelutyö tulisi tummaksi myös vanhemmille ja huono asia ei olisi myöskään tavata lapsia kertoen heille omasta työstään. Ihannetilanteeksi koettiin, että alueen lähikoululla olisi oma alueen sosiaalityöntekijä.

”Ois todella hyvä jos opettajat ja lastensuojelun työntekijät vois ainakin kerran vuodessa vaikka alkusyksystä niin vois kokoontua ja ja että näkis face to face ihmisiä siis oppia tuntemaan että saatais oikeestaan niinku kasvot niille henkilöille joiden kanssa sitten mahdollisesti tulee asiaa ja puhetta.” (Haastateltava 1).

”Ideaalitalanne että tietyllä tavalla tän, kun tähän tulee nyt tää, et me ollaan tän alueen lähikoulu niin jossa tän alueen lapset käy, sitten meillä ois myös tän alueen sosiaalityöntekijät Jotka, myös jalkautus tänne koululle. Kun ei oo ite varma siitä, että jos me oltais toisille tutumpia, ja jos ne käytännöt ois myös tutumpia täällä koulunkin päässä, niin mun mielestä se mahdollistas niinku tarpeellisten prosessin niinku alkuunsaattamisen.” (Haastateltava 2)

”Must ei ois huono et hän vierailis vaikka koululla ja tapais niit lapsia ja kertois omasta työstään, kertois kuka on. Tarvittaessa vierailis vaikka vanhempainillassa koululla ja kertois siellä tommosista asioista myös vanhemmille, ihan ei ois huono homma et vanhemmatkin ois tietosia miten erilaiset vaikka lastensuojeluprosessit etenee.” (Haastateltava 3).

Esiin nousi myös ehdotuksia siitä miten nykyisen koulukuraattorin työtehtävää voisi kehittää tai millaista sosiaalityötä koululla sen lisäksi tarvittaisiin. Haastatteluissa nousi esille, että koululla tarvittaisiin enemmän sosiaalityön osaamista. Yksi haastateltava koki, että tällä hetkellä kuraattorin työnkuva on melko irrallinen ja työkenttä on todella laaja. Sama haastateltava toivoo, että kuraattorin työnkuva muutettaisiin esimerkiksi nivomalla kuraattorin ja psykologin työnkuvia yhteen, täysin vastaamaan enemmän sosiaalityöntekijän työtä laajemmassa mittakaavassa.

”Et tietyllä tavalla koulupsykologin ja koulukuraattorin tehtävät mun mielestä pitäs nivoo jotenkin, et hekin tekee aika irrallist tehtävää, hyppii koululta toiselle, että oisko järkevämpää että meillä ois sellasia laaja-alaisempia sosiaalityöntekijöitä jotka työskentelis koululla, niinku koulukuraattorien sijasta.” (Haastateltava 2).

”Et kouluille tulis kuraattorin lisäksi vähän niinku samantyyppistä työtä tekevä sosiaalityöntekijä.” (Haastateltava 3).

9.4. Kuinka lastensuojelu näkyy koulun arjessa

Viimeiseksi teemakseni olen nostanut lastensuojelullisten asioiden näkymisen koulun arjessa tällä hetkellä. Tätä teemaa en ole jakanut varsinaisiin alaluokan teemoihin vaan halusin enemmän yleisellä tasolla tuoda vielä esille, millä tavalla opettajat tällä hetkellä kokevat lastensuojelun läsnäolon koulutyössä sekä kuinka yleistä lastensuojelutapauksien esiintyminen on. Kaksi haastateltavaa toivat voimakkaasti esille sen, kuinka lastensuojelun tarve on lisääntynyt Vantaalla viime aikoina. Haastatteluissa pohditaan, että onko kyseessä oikeasti lisääntynyt ilmiö vai ottavatko ihmiset nykyisin rohkeammin yhteyttä lastensuojeluun. Toinenkin haastateltava pohtii asiaa hieman samalta kantilta viitaten siihen, että lastensuojelullisten asioiden ollessa esillä enemmän, niistä myös puhutaan avoimemmin.

Haastatteluissa käy ilmi, että lastensuojelu ei ole yleisesti esillä päivittäin tai edes viikoittain, mutta ilmiön ollessa muuten esillä keskustelua ja pohdintaa voi syntyä enemmän. Haastateltavat tuovat myös esille sen muuttujan, että riippuu myös oppilaista miten paljon lastensuojelu on esillä koulutyössä. Yksi haastateltava tuo suoraan esille, että haastattelujen aikana meneillään olevaan lukuvuoteen asti hän oli ollut lastensuojelun kanssa tekemisessä todella harvoin. Nyt tilanne on kuitenkin muuttunut ja hänen tiedossaan oli useita lapsia joista oli tehty lastensuojeluilmoitus tai jotka olivat jo asiakkauudessa lastensuojelussa.

”Lastensuojelu oli voi sanoa, että tähän lukuvuoteen saakka niin, niin todella harvoin minä olen ollut sen kanssa missään tekemisissä. Nyt sitten tämä lukuvuosi on sellanen, että, että tota, minä minä a-ainakin tiedän, että meillä todella paljon lapsia, joista on tehty lastensuojeluilmoituksia ja jotka on lastensuojelun asiakkaita, että se on tullut lähelle minua erityisesti tänä lukuvuotena.” (Haastateltava 1)

”Täällä Vantaalla tuntuu, että viime vuosina kuulee, että koko ajan enemmän ja enemmän että ollaan lastensuojeluun yhteydessä. Tuntuu, että sitä tarvettakin on enemmän tai sitten silmät alkaa aukenemaan, tehään rohkeemmin yhteydenottoja.” (Haastateltava 2).

”Se riippuu niin millast porukkaa on. Mut kyl se niinku ei se jokapäivästä oo eikä ehkä jokaviikkostakaan mut se saattaa olla sit et joku asia tulee akuutiksi niin sit se saattaa olla enemmän pohdinnassa tai puheenalla.” (Haastateltava 3).

Viimeisenä osiona tulosten esittelyssä halusin nostaa esiin opettajien mietteitä lastensuojelun ja koulun vaikutuksesta toisiinsa. Nämä asiat sivuavat monia tutkielman teemoja, mutta tiivistivät mielestäni myös hyvin niitä asioita mitä on tärkeä nostaa esille tästä kyseisestä aiheesta. Haastateltavat pohtivat sitä, kuinka suuri osa koulu on lapsen elämää ja kuinka koulun ulkopuolinen elämä vaikuttaa lapsen olemiseen koulussa, näin pidetään outona sitä että pidettäisiin niin voimakkaasti erillään se mitä koulun ulkopuolella tapahtuu. Näin ollen haastatteluista nousee esille se, että eikö tiedonkulku olisi tärkeää. Lisäksi yksi haastateltava pohdii sitä miten koululla olisi annettavaa myös lastensuojelulle. Haastateltava mainitsee sen, että välillä on kutsuttu tapaamisiin, mutta että kuraattori hoitaa yleensä yhteistyötapaamiset. Koetaan myös, ettei yksi kuraattori riitä vastaamaan siihen tarpeeseen mitä kouluilla tällä hetkellä on.

”Ajattelen vaan, että siis että se että lapsi on tarvinnut sitä lastensuojelutyötä, niin niin tuntuu erikoiselta että, miten se voitais pitää erillään siitä mitä siellä koulussa tapahtuu kun lapsi on kuitenkin kokonaisuus ja ilman muuta se, että miten hän voi ja mitä hänelle tapahtuu koulun ulkopuolella, se suoraan vaikuttaa. Että, että mä esittäisin mielelläni semmosen kysymyksen, että eikö tieto kuitenkin olis aika tärkeitä.” (Haastateltava 1).

”Tavallaan musta ois tervettä että koulu joka on niin iso osa tai oma opettaja joka on niin iso osa lapsen elämää, niinniin, että hänellä ois varmasti paljon annettavaa sinne niinku lastensuojelun puoleen ja sitten heillä ois paljon annettavaa meille. ” (Haastateltava 2).

”Joskus on ollut tapaamisia et on tavattu koululla. Mutta. Ja sitten usein kyllä on vielä sit niin että kuraattori ikään kuin koulun puolelta sit vielä hoitaa osan niistä. Yks kuraattori ei kyllä mitenkään riitä. Vastaamaan siihen tarpeeseen mikä tällä hetkellä on. ”(Haastateltava 3).

10 Johtopäätökset ja pohdinta

10.1. Johtopäätökset

Tutkielmasta ei ole vedettävissä kovin valtakunnallisesti tai edes kaupungin laajuisesti yleistettävissä olevia johtopäätöksiä, sillä tutkielmani otanta oli suppea. Johtopäätösten vetäminen tutkielman kohdalla on hyvin alueellista ja se palvelisi käytäntöä enemmän siinä tilanteessa, jos tutkimuspaikka olisi julkinen. Mielenkiintoista olisikin tehdä uudenlaista tutkimusta siitä kohtaisivatko tämän pienen otannan tulokset ja niistä seuranneet johtopäätökset laajemman tutkimuksen tuloksia vai jäävätkö tämän tutkielman tulokset ainutlaatuisiksi. Kritiik-

kiä varmasti herättää se, että tutkielmassa on ollut käytössä niin pieni otanta. Tämän pienen otannan mielipiteitä ei kuitenkaan tulisi väheksyä tai kritisoida tutkielman merkittävyyttä vain sillä perusteella, että haastattelujen määrä on ollut suppea.

Keskeisimmät johtopäätökset tutkielmasta nousevat esiin myös opinnäytetyön tulokset-kappaleessa teemoittelun rungon muodossa sekä samaisessa osiossa tulosten avaajina käytetyissä sitaateissa. Yhteistyönäkökulmasta keskeisin johtopäätös on, että yhteistyötä on liian vähän ja sen lisäämiselle olisi tilausta. Tämä sama peilautui esille myös teoria-osuudessa. Teoriaosioissa viitatus Sosiaalityön haasteet (2010)-kirjan artikkelissa pohdittiin myös lastensuojelun ja koulun välistä yhteistyötä sekä sen nykytilaa. Kirjoittajan huomiot olivat pitkälti samoilla linjoilla, kuin vastaajienkin eli yhteistyötä ei oikeastaan ole tai se on hyvin yksipuolista. Johtopäätökseksi voi tutkielman tuloksista nostaa myös sen, että tietoturvasäädökset ovat yksi asia mitkä estävät yhteistyön tekemistä tällä hetkellä. Teoria tukee myös tätä johtopäätöstä, sillä tutkielman teoriaosiossa viitattu laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista tuo suoraan esille sen ettei sosiaalihuolto voi jakaa tietoa koulun kanssa ilman erillistä suostumusta. Myös haastateltavien kehittämisehdotus eli yhteistyötapaamisten lisääminen koulun ja lastensuojelun välille sai tukea tutkielman teoriaosuudesta, sillä samainen Sosiaalityön haasteet kirjan artikkeli toi esille myös näkökulmaa koulun näkökulman tärkeydestä.

Toinen keskeinen tutkielman johtopäätös oli se, että opettajien tietotaito lastensuojelusta on suhteellisen vähäistä. Lastensuojelulain huono tuntemus kouluilla nousi esille myös teoriaosuudessa, mikä kertoo mielestäni siitä että näkökulma koulun työntekijöiden puutteelliseen tietotaitoon lastensuojelusta olisi verrattain yleinen. Lisäksi ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö teoriaosioissa nostin esille sen, että ennaltaehkäisevää työtä haluttaisiin tehtävän enemmän kouluilla, missä oppilaat tunnetaan ja heidän arjessaan ollaan läsnä. Tämä sama ajatus nousi esille myös haastatteluista, kun vastaajat jopa kummastelivat sitä miksi lastensuojelun ja koulun välinen arjen yhteistyö sekä toistensa vaikutuspiirissä oleminen on niin vähäistä. Haastatteluista nousi myös esiin johtopäätöksenä se, että lastensuojelun tarve kouluilla on haastateltavien kokemuksen mukaan lisääntynyt, mitä tukee teoria-puolella myös se, että asiakasmäärät ovat käyttämäni THL:n raportin (2013) mukaan nousseet.

Haastateltavien kokemukset koulun sosiaalityöstä sekä tietämys lastensuojeluprosessin etenemisestä koululla olivat myös teorian kanssa yhteneviä. Haastatteluiden pohjalta esiin nousi johtopäätös siitä, että koulukuraattorin työnkuvassa olisi kehittämisen varaa. Samaa nousi esille myös teoriaosuuden koulun sosiaalityö-kappaleessa eli tässäkin kohtaa teoria ja tutkielman tulokset kohtaavat. Johtopäätökseksi voi myös todeta sen, että haastateltavat tunsivat koulun oppilashuoltoryhmän toiminnan ja esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen sen kautta oli tuttua. Kaiken kaikkiaan tutkielman haastattelujen pohjalta nostetut keskeisimmät johtopäätökset ovat sulavassa linjassa tutkielmassa käytetyn teorian kanssa ja voi-

daan näin ollen yhdistää yhteiskunnalliseen keskusteluun pienestä otannastaan huolimatta, vaikka eivät olekaan missään tapauksessa yleistettävissä esimerkiksi koko Vantaan kaupungin alakoulun opettajien mielipiteiksi.

10.2. Tulosten pohdinta

Koin valitsemani tutkimusaiheen mielenkiintoiseksi ja sen tutkimisen motivoivaksi, koska olin lähtenyt tekemään tutkielmaani niin henkilökohtaisista lähtökohdista. Pohtiessani mahdollista oppinäytetyöni aihetta, tiesin alusta alkaen haluavani aiheen johon minulla on peilata oma-kohtaisia kokemuksiani. Oman kokemukseni aiheeseen liittyen olen kerännyt ollessani syksyllä 2012 tekemässä harjoittelua lastensuojelutyön parissa sekä toimiessani useamman vuoden ajan koulunkäyntiavustajana erityis- ja yleisopetuksessa pääkaupunkiseudulla. Keräämäni aineisto toi melko kirkkaasti esille sen, että luokanopettajat kokivat oman tietotaitonsa lastensuojelusta liian vähäisiksi ja pohtivat opettajankoulutuksessakin olevan puutteita tällä saralla. Peilattessani tätä omaan työkokemuksiini niin lastensuojelusta kuin koulumaailmastakin voi todeta, että en ole tästä kovinkaan yllättynyt. Lasten hyvinvointi on luonnollisesti esillä päivittäin molemmissa toimintaympäristöissä. Lastensuojelussa koulu yhteistyökumppanina oli usein esillä, sillä tietoa perheen tilanteesta tuli kerätä kokonaisvaltaisesti. Koulumaailmassa työskennellessäni en muista kovinkaan montaa tapausta, missä esimerkiksi opettajat olisivat vaihtaneet ajatuksia edes yleisellä tasolla lastensuojelusta tai yhteistyötä lastensuojelun kanssa olisi tehty, vaikka aihe koskettaakin tulosten perusteella enenevässä määrin myös koulua. Ehkä tämä tosiaan kertoo siitä, että lisäkoulutukselle ja keskustelulle olisi tarvetta.

Haastateltavat kertoivat, että opettajan opinnoissa oli toki sivuttu tilanteita ja käyty läpi lastensuojelulaki. Varmasti opiskeluvaiheessa kuitenkin valmistuvan luokanopettajan ajatuksena ei ole se, että hänen tulisi olla sosiaalialan asioista sen kummemmin kiinnostunut, onhan hänestä tulossa pedagogi ja ensisijaisena ajatuksena on varmasti pedagogisen työn sekä oman pedagogisen arvomaailman rakentaminen. Todellisuutta on varmasti monenlaista. Toivon, että vielä on sellaisia alakoulun opettajia, jotka saavat tehdä puhtaasti sitä pedagogista työtä jota rakastavat ja johon ovat kouluttautuneita. Mielestäni opetustyön tulisi sosiaalialan työn tavoin olla jonkinlainen kutsumusammatti, sillä haasteita riittää ja alalle ei ryhdytä paksun tilipussin vuoksi. Opettajan ammatti oli myös minulla haaveena.

Kuitenkin muutaman vuoden koulutyöskentely, erilaisia kouluja sekä ryhmiä nähneenä niin erityis- kuin yleisopetuksen puolella, sai minut luopumaan ajatuksesta alkaa luokanopettajaksi. Opettajan työnkuva oli todellisuudessa hyvin erilainen, kuin se mitä itse olin ajatellut tai kokenut. Mielestäni kouluissa tarvitaan sosiaalialan osaamista entistä enemmän, sillä yhä useammat perheet ovat tilanteessa, jossa ulkopuoliselle avulle on tarvetta. Tutkielmani teemaan palaten, jos opettajat kokevat etteivät tiedä lastensuojelusta tarpeeksi, kokevat resurssit

pieniksi ja lastensuojelullisen tarpeen kasvaneen. Eikö silloin jos kouluihin ei olla valmiita palkkamaan lisää sosiaalityön osaamista, koko opettajankoulutusta pitäisi kehittää enemmän sosiaalialan ongelmia tunnistavaan suuntaan. Tätä samaa ajatusta sosiaalialan työn lisäämisestä kouluilla nousi esille myös tutkielmani tuloksissa. Itse koen, että perheet ovat nykyisin todella moninaisten haasteiden edessä ja palveluverkostosta perheelle sopivan palvelun löytäminen voi olla todella haastavaa.

Koululla käytettävissä olevista sosiaalityön resursseista haastateltavat jakoivat enemmänkin ajatuksiaan. Koulukuraattorin työmäärä tuntuu olevan nykyisin valtava ja haasteita varhaiseen puuttumiseen varmasti riittää. Haastateltavat toivat esille sitä, kuinka kokisivat koulu maailmassa olevan enemmän tilausta sosiaalityön osaamiselle tai peräti kuraattorin työnkuvan uudistamiselle. Itsekin kuraattorin työtä hieman sivusta seuranneena vaikuttaa se melko rasakalta, kun päivästä toiseen vaihtuu työpiste ja sen myötä asiakkaat. On varmasti vaikea muistaa jokaisen opettajan huolet ja kiinnittää huomiota asioihin tarpeeksi ajoissa. Yhdyn siihen ajatukseen, että kenties kuraattorin rinnalla voisi kouluilla toimia jonkinlainen sosiaalialan ammattilainen, joka auttaisi perheitä heidän tarpeensa mukaan. Kouluilla voisi työkennellä laaja-alaisesti sosiaalialan palveluita tunteva työntekijä esimerkiksi sosionomi, joka voisi ohjata perheitä erilaisten palveluiden äärelle. Tämä olisi mielestäni myös tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Ehkä näin voitaisiin paremmin jakaa myös opettajien alati muokkautuvaa työnkuvaa varsinkin näinä aikoina jolloin koetaan lastensuojelullisen tarpeen lisääntyneen.

Luokanopettaja on lapsen kouluikässä se henkilö, joka usein monen vuoden ajan tarkastelee lapsen kehitystä sekä voi oppia tuntemaan lapsen paremmin kuin kukaan toinen perheen ulkopuolinen aikuinen. Vielä kun kyseessä on kasvatustalon ammattilainen, joka usein vuosien kokemuksella ja useita tapauksia nähneenä arvioi tilannetta, olisi mielestäni esisijaisen tärkeää, että juuri tämän henkilön näkemys olisi ensisijaisen tärkeä myös lastensuojelutyössä. Koen tutkielmassani erittäin harmilliseksi tulokseksi sen, että luokanopettajat pitivät yhteistyötä lastensuojelun kanssa olemattomana ja tiedonkulkua vaikeana. Lainsäädännöt vaitiolovelvollisuudesta ja tietosuojasta on toki luotu lapsen sekä perheen etua ajatellen. Opettajakin on kuitenkin viranomainen, joten pohdinkin olisiko tarpeen harkita lainsäädännön muuttamista siihen suuntaan, että se mahdollistaisi yhteistyön tekemistä ja helpottaisi tiedonkulkua. Helpottaisi opettajankin huolta, jos hän tietäisi ovatko asiat hoidossa lastensuojelun puolella vai eivät. Näin ollen yhteistyötapaamisten lisääminen ei olisi ollenkaan huono asia, mitä haastateltavatkin tutkielman tuloksissa toivat esille.

Tutkielmani tuloksista nousi mielestäni positiivisesti esiin se, että jokaisella haastateltavalla oli hyvin selkeästi tiedossa miten toimia, jos oppilaasta herää lastensuojelullinen huoli. Koulun toimintamallina se, että lastensuojeluilmoitus tehdään yhdessä esimiehen tai oppilashuol-

toryhmän kanssa on mielestäni hyvä, sillä se estää yhden opettajan leimautumista ilmoituksen tekijäksi. Tämä varmasti myös madaltaa yksittäisen virkamiehen kynnystä ilmoituksen tekemiselle ja vaikeissa tilanteissa esimiehen tai työyhteisön tuki on aina tarpeellista. Pidän kuitenkin myös hyvänä sitä, että opettajilla on periaatteessa suora mahdollisuus ottaa yhteyttä lastensuojeluun esimerkiksi konsultaatiomielessä. Vaikka ilmoituksen lopulta tekisikin yhdessä esimerkiksi oppilashuoltoryhmän kanssa, niin konsultaation kysyminen lastensuojelun ammattilaiselta ei voi olla huono ratkaisu. Lisäksi kyseinen luokanopettaja tuntee lapsen tilanteen ja omat tuntemuksensa siitä kaikista parhaiten, minkä vuoksi itse suoran konsultaation tekeminen voi tuoda tilanteeseen eniten selkeyttä. Näin saa myös jaettua taakkaansa vaitiolovelvollisen henkilön kanssa.

Yksi haastateltavista pohti kuinka uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tulee vaikuttamaan lastensuojelun ja koulun yhteistyöhön. Käytännössä lain tulisi lisätä koulukuraattoriresursseja, minkä pitäisi maalaisjärjellä ajateltuna parantaa koulunsosiaalityön mahdollisuuksia. Uudet lainsäädännöt tuovat kuitenkin aina mukanaan muutoksia niin hyvään kuin myös hyvistä käytännöistä pois. Nähtäväksi siis jää kuinka tämä tulee jatkossa vaikuttamaan koulun sosiaalityön toimivuuteen. Positiivisena pidän myös sitä, että koulukuraattorin pätevyysvaatimuksia tullaan kiristämään sosiaalialan ammattilaisten hyväksi. Olen sitä mieltä, että lastensuojelu on tärkein yhteistyökumppani koulun sosiaalityölle, sillä sanansa mukaisesti koko koulussa opiskelu ja oleminen ovat tavallaan lasten suojelua. Koulussa lapsia sivistetään, sosiaalisia suhteita luodaan ja kasvatetaan. Peruskoulu on kaikista yhdistävin ajanjakso ihmisten elämässä, sillä sen käyvät lähestulkoon kaikki ja luovat pohjan omalle tulevaisuudelle. Tämän vuoksi en pidä ollenkaan huonona ajatuksena tutkielmani tuloksissakin vilahtanutta ehdotusta siitä, että koulun ja lastensuojelun työntekijät tapaisivat toisiaan muissakin kuin pelkästään kriisitilanteissa. Joissain kouluissa, osassa suomea tämä käytäntö voi hyvinkin olla jo käytössä, mutta siitä voisi tehdä pysyvän osan koulun toimintatapoja. Jos tällaisen käytännön käyttöönotto, pelastaisi edes yhden lapsen tai perheen elämän, oltaisiin mielestäni voiton puolella.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tulee varmasti paljon kalliimmaksi järjestää tukitoimia syrjäytyneelle tai kaltoin kohdellulle nuorelle kuin puuttua tilanteeseen ennaltaehkäisevästi. Uskon myös, että mitä nopeammin lapsi tai nuori saa vakaan aikuisen mallin, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on kasvaa tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Yhteiskunnallinen keskusteltu on viime aikoina pyörinyt paljon sellaisten asioiden ympärillä kuten eläkeiän nosto sekä jatkuva taloudellinen ahdinko esiin. Vaikka lastensuojelun tai koulun näkökulmasta eläkeikä voi tuntua todella kaukaiselta, on se asia minne mielestäni katseet olisi hyvä suunnata jo tässä vaiheessa. Kuinka oletetaan lasten ja nuorten jaksavan työelämässä entistä pidempään, mikäli heidän hyvinvointiaan ei tueta täysillä jo ihan lapsuudesta lähtien. Oma kokemukseni on, että monet lapsuuden traumat tai epävarmuudet voivat nousta uudestaan esille aikuisiällä, ja lamaannuttaa esimerkiksi henkilön kyvyn työskennellä. Tuloksissa esiin nousut

viesti lastensuojelun tarpeen kasvamisesta haastateltavien näkökulmasta kertoo mielestäni paljon myös siitä, mitä koko yhteiskunnassamme tapahtuu. Lastensuojelussa on kuitenkin kokemukseni mukaan kyse aina koko perheen hyvinvoinnista ja tätä tulisi tukea mahdollisimman kokonaisvaltaisesti sekä yhteistyössä eri sosiaali- sekä opetusalanammattilaisten kanssa.

10.3. Tutkielman luotettavuuden ja onnistumisen arviointi

Vaikka tutkimuksen teossa pyritään välttämään virheitä, vaihtelevat tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys. Sen vuoksi tutkimusta tehdessä olisi aina arvioitava sen luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusprosessin tarkka kuvaus lisää tutkimuksen luotettavuutta. Koska laadullisen tutkimuksen tuloksia voi harvoin todistaa mittareilla, tutkimuksen laadukkuutta todistaa se kuinka hyvin tutkimuksen kuvaus, sen tutkimuskysymykset ja niihin liitetyt selitykset sopivat yhteen. On tuotava tarkasti esille millä perusteella tulkintoja esittää. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009: 231-232). Oman tutkielmani luotettavuutta voidaan parhaiten varmasti arvioida sillä, miten tutkimuskysymykset ja tulokset kohtaavat. Tässä kappaleessa esitelenkin tutkimuskysymykseni vielä uudestaan ja arvoon kuinka hyvin olen onnistunut niihin vastaamaan. Näillä perusteilla voin todeta, että tutkielmani on luotettava ja halutut tulokset on onnistuttu löytämään suhteellisen hyvin.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat siis seuraavat kysymykset: Millaisia käsityksiä opettajalla on lastensuojelusta? Miten opettajan näkökulmasta yhteistyötä voisi kehittää? Kuinka lastensuojelu näkyy koulun arjessa? sekä Millaista tietotaitoa opettajilla on lastensuojelusta? Koen pystyneeni vastaamaan tutkimuskysymyksiini tutkielmassani monipuolisesti ja sain jokaiseen tutkimuskysymykseen vastauksia keräämästäni aineistosta. Mielestäni tutkimuskysymykseni palvelivat koko tutkielman tekemisen läpi hyvin tarkoitustaan ja toimivat tulosten jäsentämisessä hyvänä selkärankana. Myös tulosten esittelyssä apuna käytetty teemoittelu perustui tutkimuskysymyksiin ja haluttuihin selvitettäviin asioihin. Tutkimuskysymykseni muokkautuivat prosessin aikana jonkin verran, mutta alusta asti niiden aihealueet pysyivät samoina.

Käsityksiin ja tietotaitoon liittyneet tutkimuskysymykset kytkeytyivät tutkielmassa melko tiiviisti yhteen, sillä käsityksistäkin voi syntyä ainakin oletettua tietoa aiheesta. Vastaajat toivat avoimesti esille sitä millaista tietotaitoa lastensuojelusta on tai onko sitä. Kuitenkin alun perin halusin rajata käsitykset koskemaan ennemminkin niitä yleisiä tuntemuksia lastensuojelusta kuin itse prosessin toimintavaiheista. Konkreettisia käsityksiä ja oletuksia oli haastateltavilla lastensuojelusta loppujen lopuksi melko vähän. Tai ainakaan niitä ei tuotu esille haastattelutilanteessa. Oli kuitenkin hienoa, että vastaajat toivat esille lastensuojeluprosessin toteutumisesta työpaikallaan edes periaatteessa ja rohkeasti esittivät myös sen, etteivät tiedä aiheesta tarpeeksi. Näin ollen näihin kahteen tutkimuskysymykseen opettajien käsityksistä ja tietotaidosta sain kerättyä tarpeeksi tuloksia, kun lähestyin kysymystä hieman alkuperäisestä

poikkeavasta näkökulmasta. Jätin niin sanotusti pelkkien käsitysten listauksen kokonaan pois ja keskityin esittelemään tuloksissani sitä, mitä haastateltavat tiesivät koulunsa lastensuojeluprosesseista. Jonkin verran nousi ilokseni myös esille haastateltavien käsityksiä lastensuojelusta ja sen toimimisesta. Käsitysten puuttuminen johtui osaksi varmasti myös siitä mitä haastateltavat toivatkin hienosti esille eli tiedon puuttumisen sekä tiedonkulun olemattomuuden vuoksi. Jos tämän olisin tiennyt ennen haastattelujen tekemistä, olisin muuttanut teemahaastattelun kysymyksiä niin, että olisin rajannut tarkemmin käsityksiä ja tietotaitoa koskevat kysymykset.

Lastensuojelun ja koulun yhteistyötä koskeva tutkimuskysymykseen sain mielestäni juuri haluamani vastauksia. Haastateltavat toivat ensin esille monipuolisesti millaisena pitävät lastensuojelun ja koulun yhteistyön tilaa tällä hetkellä sekä lisäksi myös konkreettisia esityksiä siihen kuinka yhteistyötä voisi parantaa. Yhteistyökysymys oli toinen tutkielmani tärkeimmistä kiinnostuksista ja siihen halusin paneutua kunnolla. Yhteistyö kytkeytyy temaattisesti kuitenkin kaikkiin tutkielmani aihealueisiin eli opettajien käsityksiin ja kokemuksiin lastensuojelusta, koulun sosiaalityöhön sekä itse lastensuojeluprosessiin, sillä se on läsnä niissä kaikissa. Tämän vuoksi olen tyytyväinen, että haastateltavat käyttivät niin paljon aikaa haastattelusta yhteistyökysymyksen pohtimiselle ja olinkin tarkoituksella jo teemahaastattelun laatimisvaiheessa jakanut yhteistyökysymykselle oman osa-alueensa.

Eniten tutkimuskysymyksistä matkan varrella muokkautui lastensuojelun näkyminen koulun arjessa. Tämä kysymys jäi ehkä hieman irralliseksi muista tutkimuskysymyksistä, mutta halusin tuoda sen esille, koska pidän sitä tärkeänä asiana niin yhteistyö kuin käsitys näkökulmastaakin. Tutkimuskysymyksestä olisi voinut muokata enemmän rajatun, mutta koska kyseisen näkökulman alle tuli tuloksissa niin monenlaisia asioita ajattelin, että niiden tiivistäminen tämän otsikon alle on suotavaa. Tutkielmani otoksen pienuuden ja olemassa olevien resurssien puitteessa koin, että tästä aineistosta ei kannattanut lähteä erittelemään kyseisestä kysymystä sen tarkempiin kokonaisuuksiin. Tuloksissa tuli tähän liittyen esille kuitenkin monia hyvin tärkeitä huomioita tutkielmani kannalta esimerkiksi kokemus siitä, että lastensuojelun tarve kouluilla on lisääntynyt viime aikoina.

Jos lähtisin nyt tekemään tutkielmaa samasta aiheesta alusta alkaen, tekisin toisin muutamia asioita. Harkitsisin laajemman otannan saamista muun muassa sillä, että haastattelisin opettajia eri kouluilta ja mikäli resurssit sallisivat myös enemmän määrin. Olen tyytyväinen nykyisiinkin haastateltaviin sekä saamiini tuloksiin, mutta yleistettävyyden kannalta olisi ollut varmasti parempi ottaa haastateltavat ympäri kaupunkia, sillä myös lastensuojelutyö on alueellista. Lisäksi lähtisin jo tutkielman tekemisen alkuvaiheessa aktiivisemmin kartuttamaan teoriapohjaa tutkielmalle. Olen yleisellä tasolla tyytyväinen tutkielmani teoriaosuuteen, mut-

ta olisin toivonut löytäväni vielä jostain päin maailmaa samaa aihetta tarkemmin käsittelevän tutkimuksen johon verrata omia tuloksiani.

Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnäytetyöhöni sekä valitsemaani aiheeseen. Onnistuin mielestäni löytämään mielenkiintoisen tutkimuskohteen sekä avaamaan aihealuetta, jota ei ole ainakaan liikaa ehditty tutkimaan. Uskon, että tätä tutkielmaa voisi tulevaisuudessa vielä jatkaa, mikäli olisin kiinnostunut esimerkiksi maisteriopintojen suorittamisesta. Koen käyttäneeni tämän opinnäytetyön tekemiseen ajallisesti sen verran kuin mitä siitä saavien opintopisteiden määrään sekä siihen, että tein työni yksi voidaan pitää realistisena. Tutkielman tekemisestä ei syntynyt minulla missään vaiheessa liian suurta painetta ja suoriuduin prosessista alun perinkin suunnittelemani aikataululla. Seison itse tutkielmani takana ja olen siihen tyytyväinen. Olemassa olleilla resursseilla sain aikaiseksi mielestäni tutkielman, johon olen aidosti tyytyväinen.

11 Eettiset kysymykset

Tutkimuksen tekemiseen liittyy monenlaisia eettisiä kysymyksiä. On jokaisen tutkijan vastuulla tuntea tutkimuseettisiä periaatteita sekä toimia niiden mukaisesti. Jo pelkästään tutkimusaiheen valinta on eettinen ratkaisu. Tutkimusaihetta valittaessa tulee pohtia ketä se palvelee ja miksi tällainen aihe kannattaa valita. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 2009:23-24).

Tutkimusta tehdessä tulee siihen osallistuminen olla vapaaehtoista ja perustua tarpeelliseen määrään faktatietoa. Suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen voi antaa suullisesti tai kirjallisesti. Tutkimukseen osallistuva saa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa perääntyä tutkimuksen tekemisestä, mutta siihen asti häneltä saatua aineistoa saa käyttää tutkimuksen tekemisessä. Tutkimukseen osallistuville tulee kertoa kuinka aineisto kerätään ja millaisella aikataululla tutkimusta tehdään. Tutkittavilla on oikeus pyytää lisätietoja tutkimuksen tekemisestä. Tietosuojia koskee myös tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Yksityisyyden suojaus on yksi tutkimuseettisten periaatteiden tärkeimmistä. Henkilötietoja saa käsitellä vain tutkittavan suostumuksella. Tutkijan velvollisuus on suojata kaikenlainen tunnistettavissa oleva aineisto ja huolehtia niiden asianmukaisesta hävittämisestä. (Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi, 2009: 4-10). Eettisesti ajateltuna kvalitatiivisen tutkimuksen tekeminen poikkeaa eniten kvantitatiivisen tutkimuksen tekemisestä siinä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tekijällä on usein parempi mahdollisuus valikoida tutkimukseen vastaajat. Paljon on eettisessä keskustelussa pohdittu myös sitä, että hakeutuvatko tietynlaiset ihmiset vastaamaan tutkimuksiin. Tutkimukseen osallistuvien hankkimisessa tulee myös käyttää eettistä harkintaa ja antaa ihmisille mahdollisuus kieltäytyä ilman seurauksia. Näin

voidaan paremmin taata se, että tutkielmaan osallistuminen on vapaaehtoista. (Berg, 2001:51,53).

Lähtökohtani tutkielmaan osallistuneiden haastateltavien valintaan oli löytää heidät heidän esimiehensä välityksellä. Toivoin tämän karsivan joukosta oikeasti ne, jotka todella halusivat aidosti osallistua tutkielmani tekemiseen. Luotan kuitenkin saamiini haastateltaviin todella paljon ja uskon heidän osallistuneen puhtaasti omasta mielenkiinnostaan eivätkä velvollisuudentunnosta. Haastattelutilanteet olivat minusta keskustelun kannalta aitoja ja uskon haastateltavien tuoneen esiin oikeasti heille tärkeitä asioita mitään suurempia peittelemättä. Vaikka lopulta haastateltavat valikoituivatkin suoraan minun yhteydenottoni perusteella, muistin kirjoittaa jo ensimmäiseen yhteydenottosähköpostiin, että saa kieltäytyä.

Haastatteluja tehdessäni minun tuli ottaa huomioon, että ne toteutetaan eettisyyden kannalta oikeanlaisessa ympäristössä. Haastattelutilan tuli olla rauhallinen, luotettava ja vastaajalle mahdollisimman miellyttävä. Ennen haastattelun aloittamista minun tuli varmistaa, että haastattelu kärsii mahdollisimman vähän ulkoisista häiriötekijöistä ja suojata haastattelutila hyvin. Tärkeää myös oli, että haastateltavalla oli tilaisuus esittää mielipiteensä haastattelutilasta ennen aloittamista. Haastattelut tehtyänäni minun tuli pitää huolta siitä, että haastattelumateriaali ei joutunut väärin käsiin ja pidin sitä turvallisessa paikassa. Aineiston analyysivaiheessa eettisyys oli myös otettava huomioon ja varmistettava, että analyysi tapahtuu asetettujen säädösten mukaisesti palvelen tutkimuksen teon eettisiä ohjeita. Kun analyysi oli tehty ja en tarvinnut keräämääni materiaalia enää huolehdin, että tutkimusmateriaali säilytetään ja tuhotaan tutkielman hyväksymisen jälkeen eettisesti oikeilla keinoilla sekä vastaajien toiveita kunnioittaen.

Sosiaalialalla tutkimuksen tekeminen voi tuoda tietoa ihmisen hyvinvoinnista sekä kulttuurista ja ainakin osa tästä tiedosta voidaan liittää sosiaalialan eettisiin perusteisiin. (Sosiaalialan normatiivinen perusta, 2008: 71). Eettisesti ajateltuna koen, että oma tutkielmani on tuonut tärkeää tietoa sosiaalialalle ihmisen hyvinvointiin liittyen, sillä niin lastensuojelu kuin koulu-kin haluavat perustuslaatusesti tuottaa hyvinvointia perheille. Tieto, jota tutkielmani tuotti, on tärkeää molemmille osapuolille ja voisi olla avuksi yhteistyön kehittämisessä eettisempään suuntaan. Saamani tieto on tärkeää, mutta myös tässä tutkielmassa hyvin pienen otannan mielipide. Tämänkin huomioiminen on osa eettistä pohdintaa ja se, että ei luo tämän tutkielman tuloksista yhteiskunnallisesta näkökulmasta liian yleistettäviä. Tarkoitus on ollut avata edes yhdestä näkökulmasta tutkielmani aihetta ja tuottaa eettisesti päivänvaloa kestäviä tuloksia, joiden pohjalta voi kuitenkin alkaa rakentaa isompaakin kokonaisuutta tai herättää keskustelua laajemmässakin mittakaavassa. Mielestäni kokemuksissa on kuitenkin aina kysymys etiikasta, sillä koen ihmisten ajattelevan eri tavoin sitä mikä on eettisesti oikein.

Sosiaalialan raportoinneissa tulee ottaa huomioon erityisen paljon huomiota, sillä kyseessä on yhteiskunnan tilaa käsitteleviä asioita, jotka on hyvä saada päättäjien tietoon. Sosiaalialan aiheista raportointi ja niiden tutkiminen on osa yhteiskunnallista vaikuttamista. On suotavaa, että sosiaalialan ammattilaisten työt ovat osana julkista keskustelua, kun salassapitovelvollisuusasiat pysyvät kunnossa. (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet, 2012: 26). Sosiaalialan ammattilaisilla on kaikista yhteiskunnallisista aloista ehkä suurin velvollisuus tutkia ja raportoida yhteiskunnan väestön elämää, sillä heillä on monesti pääsy lähelle ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia, joiden pohjalta käytännöt ja jopa lait voivat kehittyä. Tämä tekee sosiaalialan tutkimuksen eettisyydestä entistä tärkeämpää. (Berg, 2001: 39).

Eettisesti tästä näkökulmasta pohdittuna minun tulee seisoa tekemäni työn takana ja olla valmis vastamaan tutkielman salassapitoasioiden puitteissa tuleviin kyselyihin. On mielestäni ehdottoman tärkeää, että sosiaalialan työstä tuodaan esille nimenomaan näkökulmaa kentältä, missä työn sekä resurssien realismi on esillä. Oma aihettani eettisesti peilaten yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen voisin todeta, että yhteiskunnalliselta kannalta on paras mitä varhemmin lapsen tai nuoren tilanteeseen voidaan puuttua. Tämän vuoksi yhteiskunnallisesta kannalta on mielestäni myös eettistä raportoida ja tuoda esiin viestiä kentältä mahdollisimman realistisesti, jotta päättäjillä voisi olla mahdollisuuksia saada tietoa ja puuttua ongelma-kohtiin.

Tutkimuskysymykset eivät koskaan synny puhtaasti tutkimuksen tekijän ajatuksista vaan niihin vaikuttaa aina tutkimuksen tekijän kulttuuri- ja kokemusmaailma. Esimerkiksi maassa vallitseva lainsäädäntö vaikuttaa sosiaalialan tutkimuksen tekemisessä tutkimuskysymysten muodostumiseen ja näin ollen myös niiden etiikkaan. (Berg, 2001:24-25) Sosiaalialalla etiikka on voimakkaasti läsnä käytännötyössä, mutta tutkimuskysymyksissä se jää usein vähemmälle huomiolle kenties siksi, että etiikan katsotaan nousevan enemmän juuri käytännötyöstä kuin teoriasta. Etiikka ei kuitenkaan perustu pelkästään yhden ammattikunnan periaatteisiin vaan voi olla myös yleinen teoreettinen tutkimuskysymys. (Raunio, 2010:84-85).

Omia tutkimuskysymyksiäni eettisesti ajatellen voisin todeta, että niissä etiikka voisi näytelläkin teoreettista perustaa, sillä aiemman teoreettisen materiaalin löytäminen nimenomaan tällaisesta tutkimusaiheesta on ollut haastavaa. Tämän vuoksi, kun tutkimuskysymyksiä peilausin teoriaa etsiessä, piti moneen kertaan pysähtyä miettimään sitä, onko minkälaisen teorian tai lähteiden käyttö eettisesti oikein tässä tutkielmassa. Lähteiden kanssa tuli myös olla tarkkana niiden ensisijaisuudesta sekä lähdeviitteiden paikkansapitävyydestä. Olen parhaani mukaan pyrkinyt tuottamaan ainutlaatuista tekstiä niin omassa pohdinnassani, tulosten esittämisessä kuin teoriatextissäkin. Olen pyrkinyt kokoamaan teoriaa monipuolisesti ja luomaan kattavan kokonaisuuden tukemaan tutkielmani aihetta.

Tutkimustulosten valmistuttua minun tuli pohtia niitä myös eettiseltä kannalta ja miettiä mitkä asiat olisi voitu tehdä toisin. Koen, että tutkielman tekemisessä harvoin löytää niin sanotusti oikeaa tai väärää vastausta. Tietenkin tutkielman tekijä tekee usein mielessään hypoteeseja ennen tutkimuksen tulosten valmistuttua, mutta koen eettiseksi myös sen, ettei tutkielman tekijä takerru liikaa ennako-oletuksiinsa. Minun tuli myös olla varma, että valmis tutkielma on eettisesti hyväksyttävä ennen sen julkaisua. Tutkielmani on ennen julkaisua läpäissyt plagiointitarkastuksen ja takaan tulosten syntyneen suoraan haastateltavien haastateluista, joista minulla on litteroinnit sekä nauhoitukset tallessa tutkielman hyväksymiseen saakka. Koen, että olen sosiaalialan salassapitovelvollisuuksien nimissä ottanut tutkielmallani kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun eettisesti oikealla tavalla.

Lähteet

- Berg, B.L. 2001. Qualitive research methods for the social sciences. California State University. Allyn & Bacon: United States of America.
- Eskola, J., Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Ferguson H. 2011. Child Protection Practice. Palgrave Macmillian.
- Heino T. 2007. Ketkä ovat lastensuojelun uudet asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä ti-lastolukujen takana. Stakes. Valopaino Oy: Helsinki
- Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Kariston Kirjapaino oy: Hämeenlinna.
- Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. 2009. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (Viitattu 12.9.2014.)
<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>
- Kivinen, S. Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille. Suomen kasvat- ja perheneuvontaliitto RY. (Viitattu 12.9.2014.)
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/547bcd21-1a04-46f5-aff8-1a09e72edac5/j%C3%A4lkihuolto-opas%20vanhemmille.pdf>
- Lapsiperheiden hyvinvointi. 2009. Lammi-Taskula J., Karvonen S. & Ahlström S. (toim.) Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino: Helsinki.
- Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. 2012. Jahnukainen M. (toim.) Vastapaino: Tallinna.
- Lastensuojelu tänään. 2004. Puonti A., Saarnio T., Hujala A. (toim.) Gummerus Kirjapaino OY: Jyväskylä.
- Lastensuojelulaki 2007/49. Finlex.
- Lastensuojelun käsikirja. 2012.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ ja_koulun_sosiaalityo/#otsikko3 viitattu 8.8.2014.
- Lastensuojelun käsikirja. 2013A.
https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/ (viitattu 15.8.2014)
- Lastensuojelun käsikirja. 2013B.
<https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/> (viitattu 15.8.14)
- Lastensuojelun käsikirja. 2014A.
<https://www.sosiaaliportti.fi/fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/asiakassuunnitelma/> (viitattu 15.8.14)
- Lastensuojelunkäsikirja. 2014B.
<https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/> (viitattu 15.8.2014).
- Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. 2009. Tanskanen I. & Timonen-Kallio E. (toim.) Tampreen yliopistopaino OY: Tampere.

Lastensuojelun ytimessä. 2013. Bardy, M. (toim.) Suomen yliopistopaino OY: Tampere.
Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Edita Prima Oy: Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuksen hallinto ja päätöksenteko. (Viitattu 12.9.2014).
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/koulutuksen_hallinto_ja_paeae/toeksenteko/?lang=fi

Opetushallitus. 2012.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppivelvollisuus_ja_koulupaikka_
Viitattu 9.2.2014.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Finlex.

Paavola A., Honkavaara P., Muuronen K., Mäkinen P., Tolonen M. & Varsa M. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutuksen eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää?. Lastensuojelun keskusliitto. (Viitattu 12.9.2014),
http://eroneuvo.fi/files/395/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf

Perusopetuslaki 1998/628. Finlex.

Pesäpuu, 2010. Lastensuojelutarpeen selvitys. (Viitattu 10.9.014.)
<http://www.pesapuu.fi/toiminta/lastensuojelutarpeen-selvitys/kehittaminen/>

Rimpelä M., Kuusela J., Rigoff A-M., Saaristo V. & Wiss K. 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2 - perusraportti kyselyistä 1.-6. vuosiluokkien kouluille. Opetushallitus. Vammalan kirjapaino Oy: Vammala.

Raunio, K. 2010. Olennainen sosiaalityössä. Hakapaino: Helsinki.

Räty L., Välivaara C., Mäntymaa S-M., Saksola M., & Pirttimaa R. 2014. Perhehoitoon sijoitettu lapsi koulussa - lasten psykologisen ja pedagogisen alkukartoituksen tulokset. Pesäpuu ry. Sisukas-projekti 2012-2016. (viitattu 20.9.2014).
http://www.emmaelias.fi/images/uploads/aineistopankki/sisukas_raportti_web-2.pdf

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. (Viitattu 21.09.2014.)
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Saastamoinen K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - käsikirja ammattilaisen arkeen. Edita Prima OY: Helsinki.

Selvitys palvelukohtaisista asiakassuunnitelmista Lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä. 2010. Väinälä A., Kärki J., Suhonen A., Väyrynen R. (toim.) THL raportti. Yliopistopaino: Helsinki.

Smith R. 2008. Social Work With Young People. Polity press.

Sosiaalityön haasteet. 2012. Strömerg-Jakka M. & Karttunen T. (toim.) Ps-kustannus: Jyväskylä.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. WSOY: Helsinki.

THL. 2013. Lastensuojelu 2012. Tilastoraportti. Terveyden - ja hyvinvoinninlaitos. Sosiaaliturva 2013. (viitattu 20.9.2014)
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110691/Tr30_13.pdf?sequence=5

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Latvia.

Liitteet

Liite 1 Teemahaastattelun kysymykset	41
Liite 2 Saatekirje haastateltaville	42

Liite 1 Teemahaastattelun kysymykset

Taustakysymykset

1. Kuinka pitkään olet toiminut opettajana? Milloin olet valmistunut?
2. Kuinka pitkään olet toiminut opettajana Vantaalla?

Kokemuksia lastensuojelusta

1. Kuinka hyvin tunnet lastensuojelutoiminnan alueellasi / yleisesti?
2. Kuinka usein olet ollut tekemisissä lastensuojelun kanssa urasi aikana tai kuinka usein aihe on esillä työyhteisössäsi?
3. Kenen puoleen kääntyisit ensimmäisenä, jos mielestäsi lastensuojelua vaativa tilanne olisi edessä?
Millainen tilanne suurin piirtein pitäisi olla?
4. Millaisena koet lastensuojelun luotettavuuden?
5. Millaisena koet yhteydenoton lastensuojeluun?
6. Kuinka lastensuojelu on mielestäsi ottanut koulutyön huomioon toiminnassaan?
7. Millä tavoin mielestäsi opettajia koulutetaan yhteistyöhön lastensuojelun kanssa tai millaista tietotaitoa esimerkiksi opettajankoulutus siihen tarjoaa?
8. Muita kokemuksia?

Yhteistyö

1. Millaisena pidät koulun ja lastensuojelun välistä yhteistyötä?
2. Mihin suuntaan lähtisit kehittämään yhteistyötä?
3. Millaisia konkreettisia ehdotuksia yhteistyön parantamiseksi olisi?
4. Miten koulun sosiaalityö tukee mielestäsi tällaisenaan yhteistyötä lastensuojelun kanssa?
5. Muita ajatuksia yhteistyöstä?

Liite 2 Saatekirje haastateltaville

SAATEKIRJE OPINNÄYTETYÖN HAASTATELUUN OSALLISTUVALLE

Hyvä vastaaja,

olet osallistumassa Laurea ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan tekemään opinnäytetyön tutkimusaineiston keräämiseen vastaamalla haastatteluun. Haastattelun aiheena on opettajien käsityksiä lastensuojelusta sekä heidän näkemyksiään lastensuojelun ja koulun yhteistyön parantamiseksi.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja haastateltavien henkilöllisyys tai muut tunnistettavissa olevat tiedot eivät tule esille opinnäytetyössä. Aineiston analyysin jälkeen haastatteluaineisto tuhoetaan asianmukaisin keinoin, eikä luvassa ole opinnäytetyön tiimoilta jatkoseurantaa. Haastattelun suorittaa opinnäytetyön tekijä Sonja Vimpari, eikä haastatteluaineisto tule muiden käyttöön. Haastattelut toteutetaan keväällä 2014. Valmis tutkielma julkaistaan Theseus-tietokannassa.

Vastaa mielelläni heränneisiin kysymyksiin.

Helsingissä 16.2.2014

Sonja Vimpari, sosionomiopiskelija Laurea ammattikorkeakoulu
sonja.vimpari@laurea.fi / 0504109689

KIITOS!